

COMITETUL CONSULTATIV PRIVIND CONVENȚIA-CADRU
PENTRU PROTECȚIA MINORITĂȚILOR NAȚIONALE

OPINIA III ASUPRA REPUBLICII MOLDOVA
adoptată la 26 iunie 2009

SUMAR

În urma ratificării Convenției-cadru, Moldova a întreprins măsuri pentru dezvoltarea sistemului de protecție a drepturilor minorităților naționale și aplicării legislației în vigoare în sfera dată, în special în domeniul educației. Sînt necesare măsuri de completare a bazei legislative pentru protecția drepturilor minorităților naționale. Încălcarea drepturilor omului, ce a avut loc după alegerile parlamentare din aprilie 2009, pot avea o influență negativă asupra implementării ulterioare a Convenției-cadru în Moldova.

S-au extins posibilitățile pentru studiere a limbilor minoritare, de asemenea au fost întreprinse măsuri pentru dezvoltarea educației polilingvistice. Însă, sînt necesare măsuri mai efective întru asigurarea posibilităților pentru studiere și îmbunătățirea calității de predare a limbii de stat¹ pentru persoane aparținînd minorităților naționale, în scopul sporirii eficienței participării lor, atît la acțiuni publice, cît și în procesul de luare a deciziilor și în viața social-economică a țării.

Cu regularitate au loc discuții privind problemele lingvistice, însă ele se caracterizează printr-o tensiune mai redusă decît în anii precedenți.

Persoanele aparținînd minorităților naționale, precum și imigranții neeuropeni, deseori se confruntă cu prejudecăți, iar cîteodată cu acțiuni în bază de ostilitate rasială, însă despre săvîrșirea cărora se anunță rar. Conform informației deținute, prin intermediul unor surse mass-media sînt propagate stereotipuri, precum și instigare la discriminare a diferitor grupuri. Se comunică despre cazuri de urmărire și comportament indecent față de persoanele aparținînd minorităților naționale, imigranților, precum și persoanelor ce aparțin confesiilor religioase diferite de biserica ortodoxă. Autoritățile trebuie să întreprindă măsuri concrete pentru promovarea în continuare a dialogului intercultural și confesional cît și combaterii tuturor formelor de intoleranță, inclusiv în sfera politică și mass-media.

Au fost întreprinse măsuri pentru dezvoltarea bazei legislative în domeniul combaterii discriminării. Această activitate este necesar de continuat. Însă, persoanele aparținînd minorităților naționale, în special romii sînt expuși discriminării. În scopul îmbunătățirii situației romilor în diverse sfere, precum: asigurarea cu locuințe, angajarea în cîmpul muncii, învățămîntul, asigurarea medicală și cultură, autoritățile au elaborat un Plan de acțiuni. Însă, este necesar de întreprins măsuri mai eficiente și alocate surse mai semnificative pentru ca realizarea Planului de acțiuni să influențeze asupra schimbării situației romilor, care sînt expuși izolației de mediul social și marginalizării.

Recensămîntul populației din anul 2004 oferă date reînnoite privind componența populației moldovenești, însă fără o indicație clară despre apartenența etnică sau lingvistică a persoanelor.

¹ În Opinia dată, Comitetul Consultativ se referă la termenul „limba de stat”, stipulată în art. 13 al Constituției Republicii Moldova

Se menționează insuficiența informației noi privind situația persoanelor aparținând minorităților naționale.

Chiar dacă Găgăuziei, în anul 1994 i s-a atribuit statutul special de autonomie (Unitate Teritorială Autonomă Găgăuzia) sînt necesare măsuri mai eficiente pentru păstrarea și dezvoltarea patrimoniului lingvistic și cultural găgăuz. Este necesară definirea exactă a atribuțiilor organelor de conducere găgăuze în scopul asigurării funcționării mai eficiente ale structurilor autonomiei.

Posturile televiziunii publice continuă difuzarea emisiunilor în limbile diferitor minorități, în prioritate însă, nu în prime-time. Sînt accesibile pe larg emisiunile în limbile minoritare, transmise în majoritate de posturile private ale țărilor vecine.

Persoanele aparținînd minorităților naționale sînt prezente în organele electivă la diferite niveluri; însă legea care reglementează activitatea partidelor politice, conține poziții ce împiedică crearea asociațiilor politice ale minorităților naționale, care ar reprezenta interesele lor legale. Reprezentanta minorităților naționale în autoritățile și serviciile publice rămîne limitată. În componența Consiliului coordonator al organizațiilor etnoculturale intră un cerc larg de organizații ale minorităților, inclusiv și organizațiile imigranților. Spre regret, autoritățile nu folosesc suficient posibilitățile acestui Consiliu în calitate de organ consultativ.

Probleme nesoluționate, ce necesită măsuri imediate

- ✓ adoptarea prioritară a legislației complexe antidiscriminatorii; monitorizarea regulată a manifestărilor discriminatorii, ostilității rasiale și acțiunilor antisemite;
- ✓ întreprinderea măsurilor mai rezultative în combaterea tuturor formelor de manifestare a intoleranței, inclusiv în mass-media și viața politică, precum și promovarea respectului și înțelegerii reciproce. Examinarea eficientă și aplicarea sancțiunilor în caz de comportament indecent al poliției;
- ✓ luarea măsurilor concrete întru realizarea Planului de acțiuni privind susținerea romilor în scopul obținerii unei îmbunătățiri considerabile și de durată a situației populației romă în toate sferile, inclusiv prin intermediul alocării surselor necesare pentru executarea lui; întreprinderea măsurilor pentru asigurarea reprezentanței romilor la toate nivelurile.

CUPRINS

I. CONCLUZII PRINCIPALE

Procesul de monitorizare	5-6
Informația generală privind implementarea Convenției-cadru după două cicluri de monitorizare.....	6-7
Cadrul legislativ și structurile instituționale	7
Dialogul intercultural și toleranța	7-8
Dreptul la libertatea religiei	8
Drepturile educaționale ale persoanelor aparținând minorităților naționale	8
Situația romilor.	8-9
Drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale la participare eficientă	9

II. COMENTARIILE LA ARTICOLE APARTE ALE CONVENȚIEI-CADRU

Articolul 3 al Convenției-cadru	9-10
Articolul 4 al Convenției-cadru	10-13
Articolul 5 al Convenției-cadru	13-15
Articolul 6 al Convenției-cadru	15-18
Articolul 7 al Convenției-cadru	18-19
Articolul 8 al Convenției-cadru	19-21
Articolul 9 al Convenției-cadru	21-22
Articolul 10 al Convenției-cadru	22-23
Articolul 12 al Convenției-cadru	23-25
Articolul 14 al Convenției-cadru	25-28
Articolul 15 al Convenției-cadru	28-32
Articolul 18 al Convenției-cadru	32-33

III. CONCLUZII FINALE

Schimbări pozitive după două cicluri de monitorizare	33-34
Probleme nesoluționate după două cicluri de monitorizare	34-35
Recomandări	35-36

COMITETUL CONSULTATIV PRIVIND CONVENȚIA-CADRU
PENTRU PROTECȚIA MINORITĂȚILOR NAȚIONALE

OPINIA III ASUPRA REPUBLICII MOLDOVA

1. Comitetul Consultativ a adoptat prezenta Opinie asupra Moldovei în conformitate cu articolul 26 (1) al Convenției-cadru și regula 23 a Rezoluției 97 (10) a Comitetului de Miniștri. Opinia dată a fost întocmită în baza informației conținută în Raportul de stat (în continuare Raport de stat) primit la 24 februarie 2009 și alte surse scrise, precum și în baza informației colectată de către Comitetul Consultativ în procesul contactelor guvernamentale și non-guvernamentale în perioada vizitei Comitetului la Chișinău și r-nul Otaci în perioada 21-24 aprilie 2009.
2. Capitol I al Opinieii conține concluziile principale ale Comitetului Consultativ asupra chestiunilor de bază privind implementarea Convenției-cadru în Moldova. Concluziile date includ, de asemenea, constatări detaliate pe articole aparte, reflectate în Capitolul II care se referă la acele prevederi ale Convenției-cadru, a căror realizare au provocat Comitetului Consultativ unele întrebări discutabile.
3. Ambele capitole se referă la concluziile făcute în procesul primului și celui de-al doilea ciclu de monitorizare, expuse în prima și a doua Opinie ale Comitetului Consultativ, adoptate respectiv la 1 martie 2002 și 9 decembrie 2004, și în Rezoluțiile Comitetului de Miniștri din 15 ianuarie 2003 și 7 decembrie 2005.
4. Concluziile finale din Capitolul III pot servi drept bază pentru Comitetul de Miniștri pentru viitoarele concluzii și recomandări asupra Moldovei.
5. Comitetul Consultativ exprimă speranța întru continuarea dialogului cu autoritățile oficiale, precum și cu reprezentanții minorităților naționale și alte persoane cointeresate în implementarea Convenției-cadru. În scopul asigurării nivelului necesar de transparență a procesului dat, Comitetul recomandă oferirea prezentei Opinii publicului larg imediat după primirea ei. Comitetul Consultativ atenționează statelor-membre asupra faptului că, Comitetul de Miniștri intenționează să sporească transparența procesului și să permită tuturor părților implicate la etapa de început să ia cunoștință cu concluziile principale ale monitorizării a adoptat la 16 aprilie 2009 condiții noi de publicare a Opiniei și altor documente ale Comitetului Consultativ ce se referă la procedura de monitorizare (vezi Rezoluția CM/Res (2009)3 care specifică Rezoluția (97)10 referitor la procedura monitorizării în conformitate cu articolele 24-26 ale Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale).

I. CONCLUZII PRINCIPALE

Procesul de monitorizare

6. Moldova a demonstrat o abordare constructivă față de organizarea monitorizării implementării Convenției-cadru, inclusiv și prezentarea spre examinare în termen a Raportului de stat. Cu o apreciere deosebită, Comitetul Consultativ menționează că, Opinia II și respectiv Rezoluția Comitetului de Miniștri, ca și în procesul primului ciclu de monitorizare au fost traduse în 6 limbi². De asemenea, Comitetul salută faptul desfășurării în 2006 a seminarului care a contribuit la popularizarea concluziilor ciclului doi de monitorizare. Comitetul Consultativ menționează cu interes că, din 2005 se organizează diverse manifestări referitor la minoritățile naționale, inclusiv ședințe în diferite raioane organizate de Biroul Relații Interetice, precum și seminare dedicate Cartei Europene a limbilor regionale sau minoritare.

7. Comitetul Consultativ menționează că, al treilea Raport de stat a fost pregătit de grupul de lucru condus de către Biroul Relații Interetice, din componența căruia au făcut parte reprezentanți ai diferitor ministere implicate în procesul de asigurare a protecției minorităților naționale și președintele Consiliului Coordonator al organizațiilor etnoculturale. Mai mult ca atât, în scopul examinării conținutului Raportului de stat, în 2008 din inițiativa Biroului Relații Interetice au fost desfășurate două ședințe ale reprezentanților organizațiilor ce intră în componența Consiliului Coordonator al organizațiilor etnoculturale.

8. Însă, Comitetul Consultativ a fost informat despre faptul că, în procesul de elaborare a Raportului de stat nu au fost luate în considerație toate opiniile organizațiilor minorităților naționale și multora din ele nu le-a fost oferită posibilitatea de a face cunoștință cu varianta finală a Raportului pînă la momentul prezentării lui Consiliului Europei. Comitetul Consultativ repetă recomandarea formulată în procesul ciclului doi de monitorizare care cheamă autoritățile ca în procesul de pregătire a Rapoartelor de stat ulterioare să fie organizate consultații mai restrînse și detaliate și să se țină cont de părerile unui cerc mai larg al reprezentanților minorităților.

9. Comitetul Consultativ a vizitat Moldova în perioada 21-24 aprilie. În cadrul vizitei, ce a avut loc din invitația Guvernului Republicii Moldova s-a ținut un dialog direct cu toate părțile cointeresate. O importanță deosebită a avut informația suplimentară prezentată de Guvern, precum și din alte surse, inclusiv de reprezentanții minorităților naționale. Întrevederile au avut loc nu numai în Chișinău, dar de asemenea în or. Otaci și teritoriile învecinate. Comitetul Consultativ s-a expus pozitiv asupra tendinței de colaborare în procesul adoptării prezentei Opinii manifestată de autoritățile moldovenești.

10. Comitetul Consultativ menționează cu regret că, cu toate eforturile depuse de autoritățile moldovenești și alte părți cointeresate în căutarea unei soluționări pașnice a conflictului, Transnistria rămîne pînă în prezent teritoriu necontrolat de Guvernul Moldovenesc. Prin urmare, autoritățile moldovenești nu pot asigura o implementare eficientă a Convenției-cadru în acest teritoriu. Comitetul Consultativ consideră că, problema transnistreană nu poate să nu influențeze asupra implementării Convenției-cadru pe teritoriile ce se află sub controlul nemijlocit al Guvernului.

11. Comitetul Consultativ apelează către autoritățile moldovenești și toate părțile implicate să-și consolideze forțele, să ia o poziție deschisă și constructivă și să găsească cît mai rapid o

² De stat, rusă, ucraineană, bulgară, găgăuză și romani

soluție corectă și definitivă întru rezolvarea problemei transnistrene. Luarea unei asemenea decizii trebuie să corespundă respectării principiilor Convenției-cadru, care garantează protecția minorităților naționale pe tot teritoriul Moldovei.

Informația generală privind implementarea Convenției-cadru după două cicluri de monitorizare

12. Conform informației parvenite din diverse surse, precum și de la alte organe internaționale³, în urma evenimentelor ce au avut loc după alegerile parlamentare din aprilie 2009, s-au întâmplat cazuri de încălcare a drepturilor omului. Comitetul Consultativ exprimă o îngrijorare profundă privind aceste încălcări ale drepturilor omului care contravin principiilor Convenției-cadru și pot influența negativ realizarea în continuare a acestei Convenții în Moldova.

13. Comitetul Consultativ ia în considerație că, Moldova în decursul unei perioade îndelungate se află într-o situație economică dificilă, ceea ce atrage după sine sporirea nivelului de emigrare a populației peste hotarele țării. Comitetul menționează că, persoanele aparținând minorităților naționale, de asemenea sînt supuse acestei influențe, deși Comitetul nu dispune de date care ar putea indica originea etnică a emigranților, și ca urmare nu poate aprecia nivelul de participare a persoanelor aparținând minorităților naționale în procesele de migrare.

14. Rezultatele ultimului recensămînt al populației, din anul 2004 demonstrează că numărul total de persoane aparținând minorităților naționale s-a micșorat simțitor și respectiv s-a schimbat numărul fiecărei grupe minoritare.⁴

15. Comitetul Consultativ atrage atenția asupra faptului că, criza economică din Moldova atinge toate sferele de activitate, inclusiv influențează asupra volumului de surse alocate pentru implementarea Convenției-cadru. Însă, Comitetul subliniază importanța consolidării forțelor pentru protecția minorităților naționale, și anume pentru îmbunătățirea rezultatelor deja obținute și reducerea apariției dificultăților pe viitor.

16. Comitetul Consultativ nu a avut posibilitatea să studieze situația persoanelor aparținând minorităților naționale din Transnistria. Totuși, în baza informației parvenită din diferite surse Comitetul menționează cu îngrijorare cazuri de încălcare ale drepturilor omului, inclusiv a drepturilor minorităților de pe teritoriul Transnistriei.⁵ În special, situația elevilor și profesorilor din școlile cu predare în limba de stat și utilizare a grafiei latine din momentul adoptării celei de-a II-lea Opinii așa și nu s-a ameliorat.

³ Vezi Comisarul Consiliului Europei pentru drepturile omului: „Raportul lui Tomas Hammaberg despre vizita în Moldova la 26-28 aprilie 2009”. Asamblеia Parlamentară a Consiliului Europei „Nota informativă privind funcționarea instituțiilor democratice în Moldova: comentariile asupra Rezoluției 1666 (2009) privind funcționarea instituțiilor democratice în Moldova” din 29 aprilie 2009.

⁴ Conform recensămîntului populației din 1989 numărul persoanelor aparținând minorităților naționale constituia 35,5%, inclusiv: ucraineni – 13,8%, ruși – 13%, găgăuzi – 3,5%, bulgari – 2%, evrei – 1%, romi – 0,3% și alții. Numărul total al populației constituia 4 335 360 de persoane. Datele recensămîntului din 2004 demonstrează o reducere a populației pînă la 3 383 332 de persoane. Persoanele aparținând minorităților naționale constituie doar 23,8%: ucrainenii numără – 8,4%, rușii – 5,9%, găgăuzii – 4,4%, românii – 2,2%, bulgarii – 1,9%, țiganii – 0,4%, evreii – 0,1%, alte naționalități – 0,5%.

⁵ Vezi mai sus nota 3. Vezi, de asemenea Curtea Europeană pentru Drepturile Omului: cazul Căldare și alți 42 împotriva Moldovei și Rusiei (plîngerea Nr. 8252/05), Catan și alți 27 împotriva Moldovei și Rusiei (plîngerea Nr. 43370/04) și Cercavșchii și alți 98 împotriva Moldovei și Rusiei (plîngerea Nr. 18454/06).

Cadrul legislativ și structurile instituționale

17. Autoritățile au întreprins măsuri pentru dezvoltarea sistemului de protecție a drepturilor minorităților și respectarea legislației în vigoare, în special în sfera învățământului. Totuși, Comitetul menționează că, măsuri de completare a legislației în vigoare nu au fost întreprinse, chiar dacă sînt prevăzute în Legea privind drepturile persoanelor aparținînd minorităților naționale și statutul juridic al organizațiilor lor din anul 2001 (în continuare Legea privind minoritățile). Legea dată prevede includerea modificărilor în legislația în vigoare pentru a evita contrazicerile cu Legea privind minoritățile, precum și adoptarea actelor legislative ce garantează respectarea Legii.⁶ Comitetul Consultativ își exprimă îngrijorarea față de insuficiența respectării legilor existente și consideră că este necesar de întreprins măsuri mai eficiente întru asigurarea drepturilor persoanelor aparținînd minorităților naționale stipulate în ele.

18. Se menționează că, din momentul adoptării Opiniei II a Comitetului Consultativ organele de stat au acordat mai puțină atenție rezolvării chestiunilor ce se referă la minoritățile naționale și politica din sfera dată. Reducerea volumului de mijloace alocate Biroului Relații Interetnice pentru realizarea activității sale, micșorarea statutului Biroului și lichidarea direcției învățămînt al minorităților din structura Ministerului Educației dovedește scăderea susținerii (resurse umane și financiare) manifestărilor pentru implementarea Convenției-cadru. Reprezentanții minorităților naționale își exprimă regretul privind transparența insuficientă a sistemului de alocare a surselor pentru păstrarea și dezvoltarea patrimoniului cultural al minorităților naționale și participarea limitată în acest proces al organizațiilor și reprezentanților lor.

19. Din 1989 nu au fost adoptate legi noi referitor la statutul limbilor din Moldova.⁷ Pînă în prezent au loc discuții ce țin de apartenența lingvistică a diferitor grupe din societate, însă ele se caracterizează ca fiind mai rezervate decît cu zece ani în urmă. Comitetul Consultativ este îngrijorat de tensiunea apărută curent în situația ce ține de problemele legate de apartenența lingvistică și identitate, precum și de influența posibilă a unei asemenea situații asupra unității societății moldovenești. *(Vezi, de asemenea paragraful 21)*

20. Proiectele de legi privind prevenirea și combaterea discriminării și sporirea sancțiunilor pentru incitarea violenței pe bază de ură și ostilitate rasială sînt în proces de examinare. Comitetul Consultativ exprimă speranța că legile noi care vor intra în vigoare cît mai curînd, vor contribui la majorarea eficienței în combaterea discriminării și rasismului, formarea în cercurile largi a conștientizării necesității soluționării unor astfel de probleme. Un rol deosebit în această sferă le revine avocaților parlamentari, deaceia este foarte importantă continuarea acordării de către ei a susținerii adecvate.

Dialogul intercultural și toleranța

21. Chiar dacă atitudinea persoanelor aparținînd minorităților naționale din societatea moldovenească rămîne a fi pașnică, totuși se comunică despre apariția de curînd a unei situații încordate în jurul problemelor ce se referă la identitatea națională și lingvistică. Faptul că, divergențele lingvistice se folosesc în scopuri politice și sînt reprezentate în calitate de cauză principală a dezbinării sociale provoacă o îngrijorare deosebită. Mai mult ca atît, persoanele aparținînd minorităților naționale precum imigranții și romii, uneori întîlnesc manifestări a intoleranței, care, cîteodată sînt propagate de mass-media și sînt supuși ofenselor și acțiunilor cu caracter discriminatoriu.

⁶ Vezi Articolul 29 al Legii privind drepturile persoanelor aparținînd minorităților naționale și statutul juridic al organizațiilor lor adoptată la 19 iulie 2001.

⁷ Legea privind funcționarea limbilor a intrat în vigoare în 1989.

22. Lipsa pluralismului și limitarea exagerată a libertății cuvîntului în mass-media provoacă o îngrijorare deosebită. Anume în contextul dezbatărilor ce continuă în jurul apartenenței lingvistice, unele surse mass-media propagă intoleranța, iar uneori contribuie la dezlănțuirea dușmăniei. Mass-media reflectă neadecvat diversitatea culturală a societății moldovenești, chiar dacă există emisiuni TV și radio în limbile minoritare.

23. Deși, în ultimii câțiva ani a fost organizată instruirea colaboratorilor de poliție privind drepturile omului și minorităților, diverse surse anunță despre cazuri de comportament brutal și lipsă de respect din partea poliției.⁸ Unii din reprezentanții minorităților naționale, și anume imigranții și persoanele aparținând grupelor religioase netradiționale, precum și romii declară cazuri de atitudine negativă, aplicarea violenței, reținere ilegală și percheziție în stradă și alte forme de intimidare și asuprire din partea poliției.

Dreptul la libertatea religiei

24. Organizațiile musulmane în nenumărate rînduri s-au adresat referitor la recunoașterea cultului islamic în Moldova, inclusiv și după intrarea în vigoare în 2008 a Legii noi privind cultele religioase. Aceste adresări nu au fost satisfăcute. Mai mult ca atât, reprezentanții comunităților musulmane se plîng de percheziții și alte forme de agresiune din partea poliției.

25. Este foarte important de inițiat un dialog între autorități și reprezentanții religiei musulmane privind înregistrarea cultului islamic în Moldova. În contextul adoptării hotărîrii privind cazul lui *Masaev împotriva Moldovei*⁹ de Curtea Europeană pentru Drepturile Omului autoritățile trebuie să asigure dreptul la exprimarea apartenenței sale religioase pentru credincioșii musulmani și persoanele aparținînd altor religii, crearea instituțiilor, organizațiilor și asociațiilor religioase.

Drepturile educaționale ale persoanelor aparținînd minorităților naționale

26. Moldova a întreprins un șir de măsuri pentru pregătirea manualelor și altor materiale didactice pentru studierea limbilor minoritare. Continuă să funcționeze școli experimentale cu predare în cîteva limbi minoritare. Totuși, dezvoltarea ulterioară a sistemului de predare a limbilor minoritare și studierea în aceste limbi este dificilă din cauza insuficienței de resurse, și anume a manualelor și, respectiv a profesorilor instruiți.

27. Predarea limbii de stat persoanelor aparținînd minorităților naționale rămîne nesatisfăcătoare atît în cadrul programului școlar, cît și în alte instituții de învățămînt necătrînd la diverse programe realizate în ultimii ani. Guvernul trebuie să aplice o strategie complexă pentru extinderea accesului și îmbunătățirea calității predării în sfera dată, întrucît mulți din reprezentanții minorităților naționale nu posedă sau la nivel scăzut posedă limba de stat. Acest fapt se reflectă asupra participării lor în viața social-economică a țării și activitățile publice.

Situația romilor

28. În pofida condițiilor favorabile de trai a unor reprezentanți ai minorității rome din Moldova, totuși majoritatea romilor continuă să simtă dificultăți serioase în viața cotidiană și situația lor nu s-a îmbunătățit considerabil din momentul adoptării Opiniilor anterioare ale Comitetului Consultativ. Condițiile de trai ale unor romi din multe sate rămîn a fi

⁸ Vezi mai sus nota 3.

⁹ *Cazul Masaev împotriva Moldovei* (plîngerea Nr. 6303/05) Hotărîrea Judecătorei din 12 mai 2009. Hotărîrea Judecătorei nu este definitivă. (Articolul 44, paragraful 2 al Convenției Europene pentru drepturile omului).

nesatisfăcătoare. Ei sînt izolați de societate. Nivelul de șomaj și sărăcia printre romi este mult mai mare decît printre alte categorii de populație. Nivelul de educație al romilor rămîne în general scăzut, cu toate măsurile întreprinse pentru atragerea romilor în învățămîntul școlar. Participarea eficientă a romilor în viața publică prin intermediul organelor electivă, precum și participarea în administrația publică rămîne foarte limitată.

29. Autoritățile au elaborat Planul de acțiuni pentru susținerea țiganilor/romilor pe anii 2007-2010, care include acțiuni în sfera învățămîntului, angajării în cîmpul muncii, protecției sociale, ocrotirii sănătății și culturii. Comitetul Consultativ din nou își exprimă îngrijorarea privind insuficiența executării efective a multor prevederi din Planul dat. Comitetul consideră necesară luarea unor măsuri mai eficiente și alocarea unui volum suplimentar de surse pentru implementarea Planului în scopul asigurării unei îmbunătățiri însemnate și de durată a situației romilor. Este importantă dezvoltarea dialogului cu organizațiile rome și reprezentanții acestora, precum și implicarea lor în monitorizarea și aprecierea strategiei și planurilor, măsurilor pentru îmbunătățirea situației romilor.

Drepturile persoanelor aparținînd minorităților naționale la participare eficientă

30. În general, persoanele aparținînd minorităților naționale sînt bine reprezentate în organele electivă la nivel central și local. Însă, există obstacole pentru participare eficientă a reprezentanților minorităților naționale în viața politică a țării și procesul de luare a deciziilor. În special, restricțiile stabilite de Legea din 2008 privind partidele politice împiedică ocrotirea intereselor juridice ale minorităților și pot să influențeze negativ asupra participării lor în viața publică.

31. Participarea în administrația publică a persoanelor aparținînd minorităților naționale rămîne a fi limitată și o monitorizare eficientă a acestui domeniu nu are loc. Deosebit de neînsemnată rămîne reprezentanța minorităților puțin numeroase și romilor. Este necesar de întreprins măsuri suplimentare pentru instruirea și recalificarea persoanelor aparținînd minorităților naționale, inclusiv și studierea limbii de stat în scopul implicării acestora în administrația și serviciu public la toate nivelurile.

32. Pe lîngă Biroul Relații Interetnice continuă să funcționeze Consiliul Coordonator al organizațiilor etnoculturale. Consiliul unește un cerc larg de organizații ale diferitor minorități naționale, inclusiv asociațiile imigranților. Totuși, reprezentanții minorităților exprimă regretul față de reducerea din ultimii ani a statutului Consiliului și propun organelor de luare a deciziilor să folosească în întregime capacitățile potențialului lui în calitate de organ consultativ privind problemele minoritățile naționale.

33. Funcționarea autonomiei în Găgăuzia se complică prin un șir de dezacorduri în distribuirea atribuțiilor între Guvern și autoritățile Găgăuziei. Este necesară prelungirea dialogului în scopul majorării eficienței funcționării autonomiei.

II. COMENTARIU LA ARTICOLE APARTE ALE CONVENȚIEI-CADRU

Articolul 3 al Convenției-cadru

Criteriul cetățeniei în definirea expresiei „minoritate națională”

Recomandările celor două cicluri precedente ale monitorizării

34. În cadrul ciclurilor anterioare ale monitorizării, Comitetul Consultativ a salutat acel fapt că, Moldova a utilizat în practică modul complex de organizare a contactelor cu reprezentanții și organizațiile minorităților naționale.

35. Însă, Comitetul și-a exprimat regretul referitor la funcționarea Legii Nr. 382 din 28 august 2001 cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor, care se extinde doar asupra persoanelor cu cetățenia Republicii Moldova. Comitetul a menționat că persoanele de origine străină continuă să întâmpine dificultăți în obținerea cetățeniei.

Situația curentă

36. Neținând cont de experiența pozitivă menționată în paragraful 34, Comitetul Consultativ remarcă că, cetățenia rămîne condiția principală pentru a oferi persoanelor aparținând minorităților naționale, protecția prevăzută de Legea privind dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor.¹⁰

37. Comitetul Consultativ apreciază pozitiv faptul că autoritățile moldovenești au aplicat în practică modul constructiv în stabilirea relațiilor cu diferite grupuri conlocuitoare în țară, și anume că reprezentanții asociațiilor emigranților sînt incluși în componența Consiliului Coordonator al organizațiilor etnoculturale. (*Vezi, de asemenea comentariile referitoare la Art.15*)

Recomandări

38. Comitetul Consultativ cheamă autoritățile să aplice un mod complex în relațiile cu reprezentanții minorităților domiciliate pe teritoriul Moldovei.

39. Comitetul Consultativ recomandă autorităților de a include în domeniul aplicării Convenției-cadru, în limita posibilității, persoanele aparținând altor grupuri, persoanele fără cetățenia Moldovei, precum și extinderea asupra lor a funcționării legislației interne referitoare la minorități.

Articolul 4 al Convenției-cadru

A acțiunile întru combaterea discriminării

Recomandările celor două cicluri precedente ale monitorizării

40. În cadrul ciclurilor anterioare ale monitorizării, Comitetul Consultativ a menționat că oficial s-au relatat doar cîteva cazuri de discriminare în baza etnică, precum și nivelul insuficient de informare a societății privind problema discriminării. Comitetul a accentuat necesitatea de a asigura avocații parlamentari cu sprijin suplimentar.¹¹

Situația curentă

41. Comitetul Consultativ cu un deosebit interes menționează că au fost luate măsuri pentru dezvoltarea bazei legislative în domeniul combaterii discriminării. A fost elaborat un nou proiect

¹⁰ Vezi Raportul cu privire la persoanele fără cetățenie și drepturile minorităților, CDL-AD (2007)001, Veneția 18 ianuarie 2007.

¹¹ Instituția ombusmanului, cunoscută ca Centrul Moldovenesc pentru Drepturile Omului, format din trei Avocați Parlamentari.

legislativ cu privire la combaterea discriminării, menit să completeze legislația existentă și să o facă mai accesibilă. În special, Comitetul Consultativ cu satisfacție remarcă că, proiectul de lege introduce schimbări în procedura depunerii probelor în judecată și constată că, acțiunile îndreptate spre promovarea egalității nu trebuie să fie apreciate ca o discriminare.

42. Adoptarea amendamentelor la art. 176 și 346 ale Codului Penal va favoriza amplificarea protecției contra discriminării și în mod corespunzător la sporirea posibilităților pentru aplicarea sancțiunilor după comiterea acțiunilor de discriminare, inclusiv și discriminarea pe baza etnică și națională.

43. Comitetul Consultativ apreciază pozitiv schimbările actuale și exprimă speranțe că noua lege contra discriminării și amendamentele Codului Penal vor fi adoptate de Parlament.

44. Comitetul Consultativ are date privind câteva cazuri de discriminare pe baza etnică și națională. Datele despre aceste cazuri au parvenit din diferite surse, preponderent de la reprezentanții minorității naționale a romilor. Numărul redus a manifestărilor de discriminare, despre care este informat Comitetul, se explică prin lipsa unui sistem oficial de monitorizare a manifestărilor de discriminare și rasism, informarea insuficientă a organelor de drept, al organelor de ocrotire a normelor de drept și societății despre adevărata problemă a potențialelor victime. Comitetul Consultativ apreciază pozitiv activitatea referitoare la elaborarea Planului de Acțiuni privind drepturile omului pentru anii 2009-2012, în care conform informației prezentate Comitetului Consultativ, este preconizat capitolul referitor la acțiunile privind combaterea discriminării.

45. Comitetului Consultativ apreciază că avocații parlamentari continuă să joace un rol important în apărarea drepturilor omului și a drepturilor minorităților naționale. Pentru simplificarea accesului la această instituție au fost deschise oficii raionale. Comitetul Consultativ menționează că la atribuțiile Avocaților Parlamentari se referă și informarea societății despre problemele discriminării. Comitetul este de părere că autoritățile trebuie să continue susținerea adecvată a Avocaților Parlamentari întru asigurarea eficacității activității lor la nivel central și local.

Recomandări

46. Este important de a adopta prioritar noua lege contra discriminării. Autorităților se recomandă de a efectua regulat monitorizarea manifestărilor de discriminare. Comitetul Consultativ cheamă autoritățile să asigure realizarea efectivă și completă a Planului de Acțiuni privind drepturile omului pentru anii 2009-2012 și a acțiunilor împotriva discriminării.

47. Comitetul Consultativ recomandă autorităților să continue asigurarea susținerii adecvate a Avocaților Parlamentari întru asigurarea eficacității și independenței activității lor în combaterea și eliminarea tuturor formelor de discriminare.

Situația romilor

Recomandările celor două cicluri precedente ale monitorizării

48. În cadrul ciclurilor anterioare ale monitorizării, Comitetul își exprimă îngrijorarea față de dificultățile social-economice pe care le întâmpină reprezentanții minorității naționale rome, ce în majoritatea cazurilor duce la izolare socială și marginalizare. S-a comunicat și despre discriminarea romilor.

Situația curentă

49. Conform datelor din mai multe surse, romii nu au posibilități egale în angajarea în câmpul muncii, asigurarea cu spațiul locativ, ocrotirea sănătății, învățământ și accesul la procurarea pământului, procesul de privatizare. (Vezi, de asemenea comentariile la Art. 15) Comitetul Consultativ este îngrijorat de acel fapt că romii sînt insuficient informați despre drepturile sale și nu au acces deplin la justiție. Comitetul Consultativ își exprimă regretele sale că, din momentul ultimelor cicluri a monitorizării situația romilor nu s-a schimbat esențial.

50. În timpul vizitei în Moldova, Comitetul Consultativ prin intermediul surselor nonguvernamentale a fost informat despre faptul că unii copii romi nu sînt înregistrați după naștere și nu au adeverințe de naștere. Acestea se întîmplă din diferite motive, printre care și motivul lipsei surselor materiale necesare pentru achitarea amenzilor pentru înregistrare cu întîrziere, dar și nașterea copiilor în timpul aflării părinților peste hotare. Lipsa adeverințelor de naștere și a altor acte de identitate duce la urmări grave printre care și accesul dificil la serviciile sociale și ocrotire a sănătății. Comitetul Consultativ menționează că, autoritățile se ocupă de această problemă și cheamă ca în urma depistării acestor cazuri să fie luate măsurile necesare.

Recomandări

51. Comitetul Consultativ recomandă autorităților să întreprindă măsuri mai efective în eliminarea inegalității populației romilor și de a intensifica acțiunile împotriva discriminării în diferite domenii. Este necesar de a informa reprezentanții minorității rome despre drepturile lor și de a asigura accesul liber la justiție.

52. Comitetul Consultativ cheamă autoritățile să ofere o deosebită atenție cazurilor privind lipsa documentelor de identitate la romi și de a lua masuri efective pentru rezolvarea acestei probleme.

Colectarea datelor

Recomandările celor două cicluri precedente ale monitorizării

53. În cadrul ciclurilor anterioare ale monitorizării, Comitetul Consultativ a remarcat insuficiența datelor corecte privind situația persoanelor aparținînd minorităților naționale.

54. Comitetul Consultativ cu satisfacere remarcă că datele recensămîntului populației din anul 2004 parțial completează insuficiența informației privind persoanele aparținînd minorităților naționale.¹² Însă, datele cu privire la originea lingvistică și etnică sînt lipsite parțial de veridicitate, cauza fiind acel fapt că în timpul anchetării unele persoane ce efectuau recensămîntul n-au fost obiective. Formularea întrebărilor cu privire la etnie\limbă nu a fost exactă, ce a provocat confuzii la persoanele interviuate ce fac parte din minorități naționale.¹³ Numărul reprezentanților minorității rome de asemenea rămîne discutabil.¹⁴

¹² Vezi mai sus nota 3.

¹³ Vezi Raportul final al Grupului Internațional de Experti asupra monitorizării recensămîntului populației și a fondului locativ al Moldovei în anul 2004.

¹⁴ Conform recensămîntului din 2004, 12 271 de persoane s-au autoidentificat ca fiind romi (0,4% din populație). Registrul populației din 2008 conține date despre 20 888 reprezentanți ai minorității rome (sursa: Raportul de stat). Examinarea situației romilor în cadrul programului de dezvoltare a ONU (vezi nota 27) evaluează numărul romilor ca fiind 15 000 persoane. Alte surse nonguvernamentale relatează date despre 250 000 persoane.

55. Recensământul populației din 2004 este singura sursă oficială a datelor statistice referitoare la identitatea etnică. Registrul populației, care se creează actualmente, de asemenea conține informații referitoare la originea etnică a persoanelor care se înregistrează (întrebarea despre originea etnică în timpul înregistrării nu este obligatorie). Autoritățile nu efectuează colectarea altor date statistice oficiale referitoare la originea etnică a populației țării. Autoritățile au informat Comitetul Consultativ despre lipsa mijloacelor financiare pentru realizarea acestei activități.

56. Comitetul Consultativ consideră că sînt necesare date veridice auxiliare asupra situației social-economice și nivelului de învățămînt a persoanelor aparținînd minorităților naționale. Lipsa unor astfel de date creează dificultăți autorităților în luarea măsurilor necesare pentru rezolvarea problemelor cu care se confruntă reprezentanții minorităților naționale. Se creează dificultăți în implementarea Planului de acțiuni pentru susținerea țiganilor/romilor, datorită faptului că el a fost elaborat în baza datelor recensământului din anul 2004 în mod corespunzător numărul populației de etnie romă conform unor evaluări este mai mare. (*Vezi, de asemenea paragraful 54*)

57. Comitetul Consultativ reamintește că colectarea datelor referitoare la originea etnică, spre exemplu, prin anchetarea muncitorilor, la domiciliu, chestionarea și cercetarea sociologică va contribui la elaborarea politicii mai efective referitoare la minoritățile etnice. Comitetul, de asemenea notează că în timpul colectării, prelucrării și răspîndirii informației despre originea etnică a persoanelor este necesar să se respecte măsurile prevăzute detaliat în Recomandările (97)18 ale Comitetului de Miniștri cu privire la protecția informației confidențiale, colectate și prelucrate în scopuri statistice.

58. Comitetul Consultativ menționează că, următorul recensământ al populației este planificat pentru anul 2012. În procesul pregătirii acestui recensământ este necesar de a ține cont de recomandările Grupului Internațional de Experti asupra monitoringului recensământului populației din 2004, și anume recomandările referitoare la colectarea datelor despre apartenența etnică și lingvistică. Este important ca în procesul pregătirii recensământului să fie implicate persoane ce aparțin minorităților naționale, deosebit de important este de a implica minoritățile naționale în pregătirea chestionarelor în diferite limbi minoritare, în elaborarea conținutului anchetelor, fiindcă că una din problemele principale a recensământului din 2004 a fost formularea neclară și neobiectivă a întrebărilor.

Recomandări

59. Comitetul Consultativ cheamă autoritățile să continue colectarea informației privind situația minorităților naționale, dar și să respecte strict standardele internaționale din domeniul protecției datelor personale.

60. Autoritățile trebuie să asigure participarea efectivă a reprezentanților minorităților naționale în procesul pregătirii unui recensământ nou și să garanteze respectarea recomandărilor internaționale din domeniul dat.¹⁵

Articolul 5 al Convenției-cadru

Instituțiile și politicile în domeniul protecției minorităților naționale

Recomandările celor două cicluri precedente ale monitorizării

¹⁵ Vezi site-ul www.unstats.un.org/unsd/demographic/sources/census/census3.htm compartimentul datelor statistice ONU: „Principiile și standardele efectuării recensământului populației și a fondului lacativ (P&G)”, ediția nr.2.

61. În cadrul ciclurilor anterioare ale monitorizării, Comitetul Consultativ a apreciat pozitiv acțiunile autorităților privind promovarea patrimoniului cultural al persoanelor aparținând minorităților naționale, la păstrarea diversității culturale a societății moldovenești.

Situația curentă

62. Comitetul Consultativ aprobă încadrarea în conținutul Planului de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului pentru anii 2004-2008 a compartimentului privind protecția minorităților naționale. Comitetul menționează de asemenea că, Programul de Activitate a Guvernului Moldovei pentru anii 2005-2009 a conținut menționări cu privire la minorități naționale.

63. Comitetul Consultativ exprimă regretul că din anul 2004 a fost micșorată susținerea oferită Biroului Relații Interetnice, ca organ principal din domeniul protecției minorităților naționale, statutul lui a fost retrogradat. La momentul dat, Biroul duce lipsa de cadre și de mijloace financiare, necesare pentru realizare efectivă a activității sale. Comitetul Consultativ de asemenea acordă atenție și asupra aceluși faptului că în 2007, Direcția Învățământului a Minorităților Naționale din structura Ministerului Educație, a cărei activitate era înalt apreciată de către minoritățile naționale, a fost desființată. *(Vezi, de asemenea comentariile la Art. 12)*

Recomandări

64. Comitetul Consultativ speră că se va acorda mai multă atenție domeniului susținerii minorităților naționale în următoarele planuri ale Guvernului Moldovei. Comitetul recomandă autorităților să acorde susținerea necesară Biroului Relații Interetnice în activitatea lui în calitate de coordonator al politicii de stat în domeniul minorităților naționale și relațiilor interetnice.

65. Este necesar în mare măsură de a ajuta ministerele în rezolvarea problemelor minorităților naționale, mai ales Ministerul Educației.

Susținerea păstrării și dezvoltării identității și patrimoniului cultural al minorităților naționale

Recomandările celor două cicluri precedente ale monitorizării

66. În cadrul ciclurilor anterioare ale monitorizării, Comitetul Consultativ a chemat autoritățile să contribuie prin o antrenare mai mare a persoanelor aparținând minorităților naționale în procesul de luare a deciziilor referitor la acordarea susținerii de stat. Comitetul de asemenea a recomandat să fie revăzută posibilitatea majorării susținerii unor grupuri, în special a minorității ucrainene, romă și găgăuză.

Situația curentă

67. Comitetul Consultativ remarcă pozitiv că autoritățile continuă să acorde minorităților naționale diferite forme de susținere, ca exemplu, sprijin pentru muzee, organizarea festivalurilor și instalarea monumentelor. Casa Naționalităților din Chișinău joacă un rol important în activitatea organizațiilor minorităților naționale.

68. Însă, mulți participanți ale întâlnirilor cu Comitetul Consultativ și-au exprimat nemulțumirile în legătură cu transparența insuficientă a sistemului acordării ajutorului organizațiilor minorităților naționale și insuficiența participării reprezentanților minorităților în

procesul decizional în domeniul dat. Comitetul Consultativ evidențiază importanța deosebită a participării reprezentanților minorităților naționale, precum și a grupurilor puțin numeroase în procesele de luare ale deciziilor privind acordarea ajutorului de către stat.¹⁶

69. Comitetul Consultativ ia în considerație că în unele orașe, spre exemplu, în or. Otaci au fost adoptate strategii speciale cu privire la romi, cu toate acestea menționează că au fost comunicări ale romilor privind refuzurile autorităților publice locale a susținerii acțiunilor lor întru păstrarea și promovarea culturii și specificului rom.

70. Reprezentanții altor minorități, de asemenea au reclamat insuficiența susținerii inițiativei lor, mai ales grupurile etnice puțin numeroase, așa ca tătarii, care întâmpină greutăți în timpul organizării manifestărilor pentru păstrarea limbii. Reprezentanții minorității găgăuzilor afirmă că măsurile îndreptate spre păstrarea și dezvoltarea limbii și culturii găgăuze ce se întreprind, sînt nesatisfăcătoare.

Recomandări

71. Comitetul Consultativ recomandă autorităților să garanteze ca acordarea susținerii activității organizațiilor minorităților naționale va fi transparentă și la nivelul central și la nivelul local.

72. Comitetul Consultativ cheamă autoritățile să acorde o atenție mai mare necesităților tuturor minorităților naționale, inclusiv și a grupurilor etnice puțin numeroase, în domeniul păstrării și dezvoltării culturii și limbii lor.

Articolul 6 al Convenției-cadru

Relațiile interetnice și interculturale

Recomandările celor două cicluri precedente ale monitorizării

73. În cadrul ciclurilor anterioare ale monitorizării, Comitetul Consultativ a însemnat că în pofida instaurării în societatea moldovenească a relațiilor interetnice pașnice, divergențele lingvistice și căutarea căilor de afirmație a identității statatale și naționale continuă să tensioneze.

74. Comitetul Consultativ este îngrijorat de manifestările de intoleranță în privința unor persoane ce aparțin anumitor minorități, anume romii și emigranții neeuropeni precum și persoanele ce aparțin grupurilor religioase netradiționale.

Situația curentă

75. În pofida relațiilor pașnice între persoanele din diferite grupuri, tensiunea în jurul problemelor lingvistice crește permanent. Comitetul Consultativ își exprimă îngrijorarea referitoare la situația în jurul acestor probleme după alegerile parlamentare din 5 aprilie 2009. Comitetul de asemenea este îngrijorat din cauza încălcării drepturilor omului, ce au avut loc după alegerile parlamentare.¹⁷

¹⁶ Vezi comentariile Comitetului Consultativ pentru Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale referitor la participarea efectivă a persoanelor apraținînd minorităților naționale în viața culturală și economico-socială a statului.

¹⁷ Vezi, mai sus nota 3.

76. După părerea Comitetul Consultativ, divergențele lingvistice sînt utilizate în scopuri politice și sînt prezentate în calitate de principala cauză a dezbinării în societate. În discursurile politice se observă cazuri de manifestări a intoleranței pe baza de apartenență lingvistică. Comitetul Consultativ este îngrijorat de aceste tendințe și crede că ele pot cauza prejudicii în relațiile formate în societatea moldovenească.

77. Conform informației din mai multe surse, romii și imigranții continuă să întîmpine stereotipuri, manifestări de intoleranță, uneori sînt supuși ofenselor și acțiunilor cu caracter discriminatoriu, oficial însă este înregistrat un număr neînsemnat de plîngeri. Legislația în vigoare se aplică rar în domeniul prevenirii ostilității și discriminării rasiale. Sînt cazuri de manifestări a intoleranței în privința reprezentanților grupurilor religioase netradiționale. Au fost înregistrate cazuri particulare de antisemitism, așa ca discursuri provocaționale, profanarea monumentelor și cimitirelor evreiești.

78. Reprezentanții imigranților au informat Comitetul Consultativ despre barierele, pe care le întîmpină efectuînd ceremoniile religioase (*Vezi, de asemenea comentariile la Art. 8*) și în obținerea vizelor pentru deplasările peste hotare. Toate acestea fac procesul de integrare a imigranților în societatea moldovenească dificilă, deși mulți din ei locuiesc pe teritoriul țării nu un sigur deceniu. Comitetul Consultativ menționează că, persoanele care încearcă să obțină cetățenia moldovenească, întîmpină dificultăți legate de interpretarea incorectă a Legii cu privire la cetățenie de către organele responsabile de implementarea ei, precum și de alte bariere administrative.¹⁸ Comitetul Consultativ accentuează importanța elaborării de către autoritățile moldovenești a politicii integraționiste efective în scopul consolidării sociale.

Recomandări

79. Autoritățile trebuie să întreprindă măsuri mai eficiente pentru combaterea tuturor formelor de intoleranță și promovarea instituirii atmosferei de stimă și înțelegere reciprocă, și de asemenea a respectului față de diversitatea religioasă. O deosebită atenție trebuie acordată adoptării măsurilor privind combaterea ostilității și intoleranței în discursurile politice.

80. Acțiunile cu caracter antisemit și discriminatoriu după măsura necesității trebuie să fie investigate amănunțit și sancționate. Autoritățile trebuie să monitorizeze sistematic astfel de acțiuni.

81. Comitetul Consultativ recomandă autorităților să dezvolte politica cu privire la sprijinul integrării în societatea moldovenească a imigranților, și totodată să întreprindă măsuri pentru rezolvarea problemelor concrete, pe care le întîmpină imigranții în procesul obținerii cetățeniei moldovenești.

Mass-media

Recomandările celor două cicluri precedente ale monitorizării

82. În cadrul ciclurilor anterioare ale monitorizării, Comitetul Consultativ și-a exprimat îngrijorarea că mass-media se utilizează în propagarea intoleranței, precum și în legătură cu insuficiența pluralismului în activitatea mass-mediei moldovenești.

Situația curentă

¹⁸ Vezi a III-a Constatăre asupra Moldovei din 14 decembrie 2007 a Comisiei Europene contra Rasismului și Intoleranței (CRI(2008)2).

83. Comitetul Consultativ este îngrijorat de mesajele parvenite din mai multe surse privind înrăutățirea situației în domeniul mass-media din Moldova. Numeroase rapoarte naționale și internaționale, prezentate spre examinare Comitetului Consultativ, indică insuficiența pluralismului, precum și limitarea peste măsură a libertății de exprimare, mai ales în ultimul timp.

84. Comitetul Consultativ este îngrijorat de acel fapt, că unele mijloace mass-media propagă intoleranța, uneori și ostilitatea, mai ales în contextul continuării dezbaterilor privind apartenența lingvistică. Prin intermediul mass-media se răspîndesc stereotipuri, prejudecăți, precum și cuvîntări intolerante, îndreptate contra romilor, evreilor și cetățenilor străini, deși în organele de supraveghere asupra activității mass-media reclamații de acest fel n-au parvenit. Comitetul Consultativ nu a fost informat despre careva măsuri concrete, ce se întreprind de autorități pentru combaterea unor astfel de cazuri. Consultațiile cu minoritățile naționale asupra acestor întrebări nu se efectuează. Comitetul consideră că, asemenea situații contravin principiilor stipulate în Articolul 6 al Convenției-cadru.

85. Comitetul Consultativ salută adoptarea în iulie 2006 a Codului Audiovizualului, ce interzice orice formă de instigare la ostilitate în baza apartenenței rasiale, religioase, naționale și sexuale. Codul conține și regulamentele ce reglementează transmisiunile în limbile minoritare. (Vezi comentariile la Art. 9) Comitetul Consultativ menționează că Consiliul Coordonator al Audiovizualului este organul responsabil pentru monitorizarea respectării Codului.

Recomandări

86. Este necesar să se întreprindă măsuri active privind reprimarea răspîndirii prejudiciilor și discursurilor intolerante de către mass-media. Însă, aceste acțiuni nu trebuie să limiteze libertatea redacțională a mass-media.¹⁹ Cazurile de discursuri cu cuvîntări intolerante, în special, care stîrnesc ostilitatea în baza de apartenență religioasă și etnică trebuie urmărite și sancționate.

87. Este necesar de a asigura accesul liber al societății la organele ce efectuează controlul activității mass-media, precum și la procedura înaintării reclamațiilor asupra cazurilor instigării la ură, discursurilor cu caracter discriminatoriu. În cadrul controlului asupra activității mass-media trebuie să se efectueze consultații cu minoritățile naționale.

88. Mass-media trebuie să utilizeze pentru discutarea publică întrebările referitoare la crearea atmosferei de toleranță, dialogului intercultural, precum și combaterii discriminării, antrenînd în acest proces atît persoanele etniei majoritare, cît și reprezentanții minorității naționale.

Poliția

Recomandările celor două cicluri precedente ale monitorizării

89. În cadrul ciclurilor anterioare ale monitorizării, Comitetul Consultativ și-a exprimat îngrijorarea în legătura cu cazurile manifestărilor de discriminare și comportamentul agresiv al colaboratorilor poliției, în special față de romi și imigranți.

Situația curentă

¹⁹ Vezi Recomandările Comitetului de Miniștri Nr. R(97)21 privind mass-media și cultura toleranței, precum și Comentariile Comisiei Europene contra rasismului și intoleranței „Combaterea rasismului prin respectarea libertății informației”, vezi materialele seminarului din 16-17 noiembrie 2006.

90. Comitetul Consultativ este alarmat în legătură cu comunicările din mai multe surse a unui număr mare de cazuri a comportamentului inadecvat din partea poliției, ce au avut loc după evenimentele din 7 aprilie 2009.²⁰ Astfel de acțiuni pot influența negativ asupra atmosferei de toleranță și stimă reciprocă în societate.

91. Comitetul Consultativ a fost informat despre faptul că, persoanele aparținând unor grupe de minorități, și anume țigani, imigranții neeuropeni și reprezentanții grupelor religioase netradiționale uneori continuă să se supună ofenselor verbale și fizice, violenței, reținerii și perchezițiilor în stradă, precum și altor forme de intimidare și constrângere din partea poliției. Nu sînt rare cazurile ofensării pe motiv de ostilitate rasială. Credincioșii musulmani își exprimă nemulțumirea în legătură cu perchezițiile locurilor de întrunire. Nu se efectuează investigații sistematice a unui astfel de comportament al poliției și stabilirea după necesitate a sancțiunilor. Nu există un organ independent cu privire la monitorizarea comportamentului colaboratorilor poliției și examinarea a reclamațiilor primite. Comitetul Consultativ este îngrijorat de situația actuală, ce contravine Art. 6 al Convenției-cadru.

92. În pofida situației date, Comitetul Consultativ apreciază pozitiv organizarea instruirii colaboratorilor poliției privind drepturile omului și drepturile minorităților naționale, specificul activității într-o societate polietnică. În diferite raioane, inclusiv locurile compact populate cu minorități naționale, au fost organizate întâlniri frecvente ale colaboratorilor poliției cu populația. Comitetul Consultativ cu interes a menționat că, cota oferită țiganilor pentru învățămîntul în instituțiile superioare (*Vezi, de asemenea comentariile la Art. 12*) se referă și la Academia de poliție; că au fost depuse eforturi pentru atragerea țiganilor la lucrul în organele poliției, însă, cum se comunică, pînă în prezent reprezentanții minorității rome nu au folosit această posibilitate. De asemenea, se menționează că, în anul 2006 a fost adoptat Codul de etică și deontologie al polițistului.

Recomandări

93. Comitetul Consultativ recomandă Autorităților Moldovenești să investigheze efectiv comportamentul nelegal al poliției și în caz de necesitate, să aplice sancțiuni. Autoritățile trebuie să întreprindă măsuri rezultative privind reprimarea abuzului de putere a colaboratorilor de poliție și comiterea acțiunilor indecente față de ei, printre care și cu caracter rasial. Este necesar de a institui un organ independent și efectiv pentru efectuarea monitorizării comportamentului poliției și investigării reclamațiilor ce parvin asupra acesteia.

94. Este necesar de a contribui la atragerea persoanelor aparținând minorităților naționale, și anume a romilor la serviciu în poliție. Se recomandă extinderea practicii de instruire a colaboratorilor poliției în domeniul drepturilor omului și minorităților, precum și în domeniul dezvoltării dialogului dintre poliție și reprezentanții minorităților naționale. Este necesar de a introduce programele de instruire ale colaboratorilor poliției ținînd cont de specificul activității într-o societate polietnică.

Articolul 7 al Convenției-cadru

Cadrul legal asupra partidelor politice

Recomandările celor două cicluri precedente ale monitorizării

²⁰ Vezi, mai sus nota 3.

95. În cadrul ciclurilor anterioare ale monitorizării, Comitetul Consultativ și-a exprimat îngrijorarea că, dispozițiile Legii privind partidele politice au reușit să limiteze libertatea persoanelor aparținând minorităților naționale, în organizarea comunităților politice și va împiedica participarea lor activă în viața publică.

Situația curentă

96. În decembrie 2007 a fost adoptată o nouă Lege privind partidele politice. Comitetul Consultativ cu regret menționează că, Legea interzice crearea comunităților politice după criteriul etnic sau național.²¹ Conform noii legi, condiția pentru înregistrarea partidului politic este prezența a nu mai puțin de 4000 membri activi, care locuiesc pe nu mai puțin de jumătate din unitățile administrativ-teritoriale ale țării, cu toate acestea nu mai puțin de 120 de membri al acestui partid trebuie să locuiască în fiecare unitate administrativ-teritorială indicată.²²

97. Deși Comitetul Consultativ recunoaște că, persoanele aparținând minorităților naționale, pot fi alese în diferite organe electivă după lista partidelor politice, Comitetul este îngrijorat că, unele dispoziții din Lege privind partidele politice limitează minoritățile naționale în crearea comunităților politice, care să reprezinte interesele lor legale.²³ Astfel de partide ar putea să asigure reprezentarea intereselor persoanelor aparținând minorităților naționale în organele electivă, anume, în locurile compact populate cu minorități naționale. (Vezi comentariile la Art. 15) Astfel, Comitetul Consultativ pune la îndoială corespunderea acestor dispoziții, principiilor fixate în Art. 7 al Convenției-cadru.

98. Comitetul Consultativ atrage atenția autorităților asupra Constatării Tematice privind participarea efectivă a persoanelor aparținând minorităților naționale în viața culturală, socială și economică și în activitățile publice, conform căruia condițiile pentru înregistrarea partidului politic „nu trebuie neîntemeiat și peste măsură să limiteze posibilitățile persoanelor aparținând minorităților naționale, în formarea unor astfel de comunități cu toate acestea limitând participarea lor în viața politică și în procesul decizional”.²⁴

Recomandări

99. Comitetul Consultativ recomandă autorităților să întreprindă toate măsurile necesare, precum și legislative, pentru înlăturarea limitărilor neargumentate în crearea partidelor politice, care reprezintă interesele minorităților naționale.

Articolul 8 al Convenției – cadru

²¹ Legea privind partidele politice ale Republicii Moldova adoptată la 21 decembrie 2007: art. 3-6 „Constituirea și activitatea partidelor politice în baza de apartenență rasială, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, stare materială sau origine socială se interzice”.

²² De asemenea, art. 8-1 „Pentru înregistrarea partidului politic în Ministerul Justiției se depun următoarele acte: (...). (d) „ Actul constitutiv, la care se anexează lista membrilor de partid, numărul cărora nu poate fi mai puțin de 4000(...). La momentul instituirii partidului, membrii lui trebuie să locuiască pe nu mai puțin de jumătate din unitățile teritorial administrative a Republicii Moldova de nivelul doi, cu toate acestea nu mai puțin de 120 de membri al acestui partid trebuie să locuiască în fiecare unitate teritorial-administrativă indicată (...)”.

²³ Vezi Constatările Comisiei din Veneția nr. 431/2007 „Comentariile cu privire la proiectul de Lege privind partidele politice Republicii Moldova”, elaborate de Hans Hainrih Vogheli (Suedia), aprobate la ședința plenară nr. 71 a Comisiei din Veneția (Veneția, 1-2 iunie 2007). Vezi OSCE/ODIHR: „Comentariile cu privire la proiectul de Lege privind Partidele politice ale Republicii Moldova” Varșovia, 20 martie 2007.

²⁴ Vezi Comitetul Consultativ pentru Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale: comentariile referitoare la participarea efectivă a persoanelor aparținând minorităților naționale în viața culturală, socială, economică și în activitățile publice, anul 2008, paragraful 76.

Libertatea religiei și dreptul la instituirea comunităților religioase

Recomandările celor două cicluri precedente ale monitorizării

100. În cadrul ciclurilor anterioare ale monitorizării, Comitetul Consultativ și-a exprimat îngrijorarea în legătura cu dificultățile cu care se confruntă musulmanii în încercările de a înregistra oficial cultul islamic în Moldova. Comitetul a fost informat despre agresiunile poliției față de credincioșii musulmani în locurile de desfășurare a ritualurilor religioase. Comitetul de asemenea a regretat că, cererea minorității tătare privind alocarea locurilor de înmormântare separate la cimitirul din Chișinău nu a fost satisfăcută.

Situația curentă

101. Comitetul Consultativ salută faptul că, la cimitirul din Chișinău au fost alocate locuri separate pentru înmormântarea musulmanilor și cheamă autoritățile să contribuie la dialogul cu reprezentanții minorităților pentru rezolvarea unor astfel de probleme în viitor.

102. Comitetul Consultativ menționează că, noua Lege privind cultele religioase a intrat în vigoare în august 2007. Conform Legii înregistrarea comunităților religioase ține de competența Ministerului Justiției. Se presupunea că, noua Lege va contribui la reducerea barierelor administrative, ce apar la înregistrarea cultelor religioase.

103. Totodată, Comitetul Consultativ menționează că, organizațiile musulmane, și anume Organizația Spirituală Musulmană din Moldova, după intrare în vigoare a noii Legi nu o dată a depus cereri de înregistrare, care nu au fost satisfăcute. Autoritățile explicau Comitetului Consultativ că, aceste cereri nu erau formulate potrivit cerinței Legii privind cultele religioase. Iar reprezentanții minorității musulmane depuneau reclamații referitoare la barierele administrative neîntemeiate și exagerate, care apar în timpul încercărilor de a înregistra cultul său, precum și referitoare la faptul că, autoritățile refuză să inițieze un dialog cu ei asupra acestei probleme.

104. Comitetul Consultativ menționează că, credincioșii musulmani raportează despre continuarea presiunii din partea poliției, invaziilor poliției în locurile reuniunilor, în special, apariția în timpul slujbelor religioase, despre controlul excesiv, printre care și cel financiar. Musulmanii, de asemenea întâmpină greutăți în arendarea încăperilor pentru exercitarea ritualurilor religioase din cauza lipsei înregistrării oficiale.²⁵

105. Comitetul Consultativ consideră alarmantă această situație. După părerea Comitetul Consultativ faptul că majoritatea populației moldovenești aparține bisericii ortodoxe, nu trebuie să limiteze libertatea de a-și profesa religia deschis și dreptul de a înființa instituții, organizații și asociații religioase ale reprezentanților altor confesii, garantate de Articolul 8 al Convenției-cadru.

Recomandări

106. Comitetul Consultativ recomandă Autorităților Moldovenești să înceapă dialogul cu reprezentanții religiei musulmane asupra problemei înregistrării cultului islamic în Moldova. Conform sentinței adoptate de către Curtea Europeană pentru Drepturile Omului asupra cazului *Masaev contra Moldova*,²⁶ autorităților li se recomandă de a asigura credincioșilor musulmani,

²⁵ Vezi Curtea Europeană pentru Drepturile Omului, *cazul Masaev împotriva Moldovei* (plîngerea Nr. 6303/05) Hotărîrea Judecătorei din 12 mai 2009. Hotărîrea nu este definitivă (Art. 44 paragraful 2 al Convenției).

²⁶ Vezi nota 25.

dar și persoanelor aparținând altor confesii religioase, dreptul la libertatea religiei și dreptul de a înființa instituții, organizații și asociații religioase, fără obstacole neîntemeiate și excesive. În acest scop este necesar de a lua măsuri suplimentare pentru susținere și consultații.

Articolul 9 al Convenției-cadru

Cadrul legislativ privind accesul la mass-media pentru minoritățile naționale

Recomandările celor două cicluri precedente ale monitorizării

107. Comitetului Consultativ, în cadrul celor două cicluri de monitorizare precedente a apreciat pozitiv acțiunile autorităților întru extinderea accesului persoanelor aparținând minorităților naționale la sursele de informație electronică, în special prin perfecționarea legislației.

Situația curentă

108. Comitetul Consultativ menționează adoptarea în 2006 a Codului Audiovizualului care determină noi condiții referitor la utilizarea limbilor în procesul de emisie. Codul prevede, mărirea volumului de emisie în limba de stat, începând cu 2010 până la 70% și până la 80%. Până atunci, cota emisiei TV și radio în limba de stat constituia 65%. Prevederea dată se referă nemijlocit la orașele Chișinău și Bălți și teritoriile învecinate lor și nu se referă la locurile compact locuite de minoritățile naționale. Comitetul Consultativ a menționat cu îngrijorare că, în legătură cu aplicarea Codului sus-menționat stațiunile private de radio și canale de televiziune nu vor avea posibilitatea să transmită emisiuni în limba minorităților naționale în orașele Chișinău și Bălți, deși în aceste orașe locuiește un număr mare de reprezentanți ale minorităților naționale. Totodată, Comitetul Consultativ notează un acces larg la programele în alte limbi ale companiilor TV și radio din țările vecine retransmise pe teritoriul Moldovei.

109. Comitetul Consultativ menționează că, în locurile compact locuite de minoritățile naționale programele TV și radio publice trebuie să constituie nu mai puțin de 20% din volumul total de programe emise și stațiunile de radio și companii TV private ce transmit programe în limba minorităților trebuie să acorde din volumul total de emisie 20% pentru programele în limba de stat.

Recomandări

110. Comitetul Consultativ cheamă autoritățile să creeze condiții necesare pentru ca cota lingvistică existentă a emisiei TV și radio să nu împiedice funcționarea mass-media în limbile minorităților.

Emisia TV și radio în limbile minorităților

Recomandările celor două cicluri precedente ale monitorizării

111. Comitetului Consultativ, în cadrul celor două cicluri de monitorizare precedente a indicat că, chiar dacă există programe radio și TV în limbile minoritare, totuși cantitatea lor nu satisface necesitățile persoanelor aparținând minorităților naționale. Îndeosebi, acest fapt se referă la minoritatea ucraineană, precum și la minoritățile puțin numeroase. A fost menționată insuficiența emisiunilor în limbile minoritare în satele compact locuite de minoritățile naționale.

Situația curentă

112. Comitetul Consultativ menționează că, televiziunea și radioul public continuă emiterea programelor în limbile minoritare (ucraineană, găgăuză, bulgară, romani și rusă - TV), și programe în limba rusă pentru toate minoritățile naționale. Radioul public, pe lângă limbile numite, transmite programe în limbile idiș și poloneză.

113. Totuși, Comitetul Consultativ este îngrijorat de înrăutățirea situației în domeniul emisieii în limbile minoritare după adoptarea Opiniei II. În cadrul întrevederilor cu Comitetul Consultativ, minoritățile au subliniat că în urma reorganizării radioului și televiziunii publice în 2004 s-a micșorat simțitor volumul emisieii în limbile minoritare și programele pentru minoritățile naționale nu se mai transmit în prime-time. Ei au informat privind înrăutățirea calității programelor în legătură cu insuficiența surselor și limitarea libertății de redactare pentru persoanele responsabile de emiterea programelor în limbile minoritare pe canalele publice de televiziune. Mijloacele publice de informare în masă, după părerea reprezentanților minorităților naționale reflectă neadecvat caracterul policultural al societății moldovenești.

114. Comitetul Consultativ a fost informat că, persoanele aparținând minorităților naționale în locurile compact locuite sînt lipsite de posibilitatea vizionării programelor de calitate în limbile minoritare în prime-time. Astfel, pentru a primi informații în limba minoritară ei sînt nevoiți să se adreseze la companii TV și radio străine, mai des cele ruse. Țigani, precum și minoritățile puțin numeroase sînt limitate în acces la mass-media în limba lor maternă.

Recomandări

115. Este important să se asigure respectarea eficientă a prevederilor Codului Audiovizualului din 2006, în special cele ce se referă la reflectarea diversității culturale, lingvistice și religioase a societății moldovenești. Sînt necesare măsuri adăugătoare în scopul asigurării unui număr suficient de programe în limbile minoritare de către televiziunea publică, inclusiv în limbile minorităților puțin numeroase.

Articolul 10 al Convenției-cadru

Politica lingvistică

Recomandările celor două cicluri precedente ale monitorizării

116. Comitetului Consultativ, în cadrul celor două cicluri de monitorizare precedente a atras atenția asupra lipsei unei poziții clare în sfera politicii lingvistice de stat. În procesul de elaborare a unei noi legislații sau strategii în această sferă, autorităților li s-a recomandat să dea dovadă de o abordare echilibrată și să ia în considerație specificul situației lingvistice din Moldova și perceperea deosebită a celor cointeresați.

Situația curentă

117. Comitetul Consultativ menționează că, după adoptarea Opiniei II, legislația ce ține de utilizarea limbilor nu s-a schimbat, chiar dacă referitor la problema identității lingvistice în societate discuțiile continuă. (Vezi, de asemenea comentariile la Art. 6) În afară de aceasta, Comitetul Consultativ apreciază pozitiv faptul că, Moldova a început un dialog în scopul ratificării Cartei Europene a limbilor regionale sau minoritare și speră că în viitorul apropiat acest instrument va fi ratificat de către Moldova.

118. Reprezentanții unor minorități naționale afirmă că, posibilitățile pentru utilizarea limbilor minoritare, pe lângă limba rusă, în relațiile cu organele administrative rămân a fi limitate. Comitetul Consultativ este îngrijorat, în special de mesajele persoanelor aparținând minorității găgăuze despre faptul că, Legea în vigoare privind Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia nu contribuie la rezolvarea obiectivelor pentru păstrarea culturii și limbii poporului găgăuz: limba găgăuză foarte rar se utilizează în relațiile cu organele administrative. (*Vezi, de asemenea comentariile la Art. 5*)

119. Comitetul Consultativ înțelege că, mulți din reprezentanții minorităților naționale utilizează în relațiile cu organele de stat limba rusă și ea rămâne a fi o limbă de comunicare interetnică. Însă, Comitetul consideră că, autoritățile trebuie să acorde mai multă atenție păstrării și promovării originalității lingvistice nu numai pentru minoritatea rusă, dar și altor minorități naționale. Când se întâlnesc condițiile expuse în Articolul 10, paragraful 2 al Convenției-cadru după posibilitate de utilizat în relațiile cu organele administrative astfel de limbi ca ucraineană, bulgară, găgăuză și romani. Pentru aceasta este nevoie de a contribui colaboratorilor publici obținerea deprinderilor ce se referă la limbile minoritare.

120. Comitetul Consultativ salută faptul că, cu contribuția Avocaților Parlamentari în 2008 Consiliul superior al magistraturii a amintit judecătorilor despre necesitatea stimei față de persoana reținută în primirea informației și efectuarea apărării în judecată în limba înțeleasă de el (ea), ce este stipulat în Articolul 10, paragraful 3 al Convenției-cadru. Intervenția Avocaților Parlamentari a fost cauzată de adresări nenumărate privind utilizarea în procedurile judiciare numai a limbii de stat. Ca urmare, despre cazuri noi de astfel de încălcări nu s-a anunțat.

Recomandări

121. Comitetul Consultativ cheamă autoritățile să manifeste o abordare echilibrată și să ia în considerație diversitatea lingvistică a Moldovei. De asemenea, Comitetul recomandă în cazurile în care se întâlnesc condiții stipulate în Articolul 10 al Convenției-cadru să se contribuie la utilizarea limbilor minoritare în relațiile cu organele administrative locale.

Articolul 12 al Convenției-cadru

Posibilități egale pentru romi în accesul la educație

Recomandările celor două cicluri precedente ale monitorizării

122. Comitetului Consultativ, în cadrul celor două cicluri de monitorizare precedente a subliniat că, deși au fost întreprinse măsuri în scopul îmbunătățirii situației romilor, aceștia întâmpină dificultăți în sfera educației. Acest fapt a devenit o cauză a separării și marginalizării lor, excluderea din participare la viața economică, publică și politică.

Situația curentă

123. Comitetul Consultativ apreciază pozitiv adoptarea în 2008 a noului Cod al învățământului, în care se menționează că, scopul principal al sistemului educațional este promovarea posibilităților egale la învățământ, indiferent de statutul social, originea etnică, rasială, națională, religioasă și apartenența politică. Comitetul Consultativ de asemenea, menționează că, autoritățile și-au exprimat acordul că învățământul va fi prioritatea de bază al Planului de acțiuni pentru susținerea romilor. Mai mult ca atât, Comitetul speră că, în timpul apropiat va fi finisată elaborarea și introdusă curricula pentru studierea istoriei, limbii și culturii romilor.

124. Comitetul Consultativ a fost informat despre activități, care au loc la nivel local pentru extinderea integrării copiilor romi în sistemul de învățământ: crearea grupelor speciale în scopul pregătirii copiilor pentru admiterea în clasele primare, alte forme de susținere, atât în școală cât și în acțiuni extrașcolare. Comitetul este satisfăcut că, aceste acțiuni întreprinse la nivel local aduc rezultate pozitive.

125. Însă, Comitetul Consultativ este îngrijorat că, în sfera învățământului romilor există astfel de probleme ca: nivelul scăzut al integrării școlare (doar 70% din copiii romi frecventează școala primară), frecventarea proastă mai ales printre fete, nivelul scăzut de cunoștințe, indici înalți ai analfabetismului printre romi, care depășesc aceiași indici printre populația majoritară.²⁷ Comitetul ia în considerație că, unele din probleme, în special frecventarea proastă și nivelul redus de integrare școlară sînt cauzate de faptul că multe familii rome lucrează peste hotare și migrează împreună cu copiii. De asemenea, Comitetul menționează că, în unele raioane (spre exemplu s. Schinoasa) copii romi sînt înmatriculați oficial în școală, dar nu o frecventează și aproape că nu se face nimic pentru asigurarea frecventării școlii de acești copii.

126. Comitetul Consultativ a fost informat că, oferirea cotelor studenților romi pentru admiterea în instituții superioare de învățământ, spre regret nu contribuie atragerii romilor la studii superioare. Reprezentanții minorității rome afirmă că, cota nu oferă dreptul de a alege facultatea, ci invers, limitează alegerea cu specialități mai puțin întrebate sau cu instituții pedagogice. Comitetul Consultativ consideră că, este foarte important ca romii să abordeze specialități pedagogice, însă, de asemenea este necesar de asigurat pentru romi accesul la studii superioare în alte domenii în scopul extinderii participării lor în activități publice, viața socială și economică.

Recomandări

127. Comitetul Consultativ recomandă Autorităților Moldovenești să întreprindă măsuri mai eficiente pentru înlăturarea neajunsurilor în domeniul educației romilor, mai ales în procesul de implementare al Planului de acțiuni pentru susținerea romilor. Măsurile propuse trebuie să fie de lungă durată, concordate cu toate părțile cointeresate, inclusiv și cu persoanele aparținînd minorității rome.

128. Comitetul Consultativ cheamă autoritățile să revadă sistemul în vigoare ce acordă cote pentru romi pentru admiterea în instituții superioare de învățământ în scopul atragerii lor în învățământul de toate nivelurile.

Educația interculturală

Recomandările celor două cicluri precedente ale monitorizării

129. Comitetului Consultativ, în cadrul celor două cicluri de monitorizare precedente și-a exprimat regretul în legătură cu faptul că, informația despre cultură, istorie și tradiții ale minorităților naționale oferită în școlile moldovenești era nesatisfăcătoare și reflecta insuficient caracterul policultural al societății moldovenești.

Situația curentă

²⁷ Nivelul analfabetismului printre romi atinge 21%, pe cînd nivelul analfabetismului grupului majoritar al populației nu depășește 2%. Vezi Programul ONU pentru dezvoltare: Opinia privind situația romilor, Chișinău 2007.

130. Comitetul Consultativ apreciază pozitiv faptul că, Institutul minorităților naționale, care și-a schimbat denumirea în Institutul patrimoniului cultural continuă cercetările în domeniul culturii și istoriei minorităților naționale și elaborează manuale pentru studierea limbilor minoritare.

131. Comitetul Consultativ a salutat introducerea obiectului facultativ nou „Să ne cunoaștem reciproc” ce are ca scop contribuția la dezvoltarea respectului între copii ce aparțin diferitor grupe sociale. În afară de aceasta, Comitetul menționează că, în școli unde se studiază limbile minoritare se predă ca obiect de studiu istoria, cultura și tradițiile rușilor, ucrainenilor, găgăuzilor și bulgarilor.

132. Totuși, Comitetul exprimă regretul în legătură cu faptul că, acest obiect nu se studiază în școlile cu predare în limba de stat și studenții posedă cunoștințe limitate privind minoritățile naționale. Manualele conțin un volum neînsemnat de informație privind istoria, cultura și limba romilor. După opinia Comitetului, în condițiile Moldovei unde continuă discuții privind apartenența lingvistică ale diferitor grupe, educația școlară trebuie să reflecte imparțial diversitatea lingvistică și culturală a societății moldovenești și să contribuie la promovarea toleranței, dialogului intercultural și stimei reciproce.

Recomandări

133. Comitetul Consultativ cheamă Autoritățile Moldovenești să asigure toți studenții, indiferent de limba de studii cu informație calitativă despre patrimoniul istoric și cultural al persoanelor aparținând minorităților naționale, inclusiv a romilor. Sînt necesare măsuri pentru promovarea stimei reciproce și dialogului intercultural.

Articolul 14 al Convenției-cadru

Înșușirea limbilor minoritare și studierea în limbile minoritare

Recomandările celor două cicluri precedente ale monitorizării

134. În cadrul ciclurilor anterioare ale monitorizării, Comitetul Consultativ a menționat că, în pofida acțiunilor ce se adoptă pentru dezvoltarea sistemului studierii limbilor minoritare, problemele în acest domeniu se păstrează, în special, asigurarea cu manuale și pregătirea cadrelor.

135. Comitetul Consultativ de asemenea a exprimat regretul în legătură cu faptul că, limba romani în școli nu se studiază, iar utilizarea limbilor minoritare în calitate de limbi de instruire, cu excepția limbii ruse, rămîne limitată.

Situația curentă

136. În pofida acțiunilor adoptate ultimii ani, Comitetul Consultativ menționează că, după adoptarea Opiniei II, schimbări esențiale în asigurarea instruirii în limbile minoritare în cadrul programului de învățămînt a școlii nu au avut loc. Studierea limbilor minoritare este asigurată doar în școlile cu predare în limba rusă.²⁸ Ca urmare, reprezentanții minorităților naționale deseori nu cunosc limba de stat (care pentru ei este a treia limbă), deși studierea limbii de stat în toate școlile este obligatorie. Mai mult ca atît se pretinde că o astfel de sistemă consolidează tendința unor persoane, care aparțin minorităților naționale, să se autoidentifice ca minoritatea vorbitoare în limbă rusă și să se dezică de identitatea sa proprie.

²⁸ La moment, limba instruirii de bază a 280 de școli, pe cînd în 145 de școli instruirea este fectuată în limba rusă și se predă o limbă minoritară.

137. Conform informației reprezentanților minorităților naționale, această tendință se definește prin faptul că, în unele localități, și anume în localitățile unde locuiește un număr considerabil de ucraineni, instruirea este efectuată în limba rusă. Ca urmare, elevii aparținând minorității ucrainene, nu întotdeauna au posibilitate de a studia limba ucraineană. Conform informației raportate, studierea limbilor minoritare în sistemul preșcolar de educație la fel este insuficientă.

138. În acest context, Comitetul Consultativ salută dezvoltarea „școlilor experimentale”, în care instruirea este efectuată parțial în limbile minoritare (ucraineană și bulgară) și se promovează polilingvismul. Comitetul menționează că, aproximativ 300 studenți fac studii în Universitatea de Stat din Taraclia, în special în domeniul istoriei, culturii și limbii poporului bulgar. Totuși, Comitetul Consultativ își exprimă regretul față de aceea că, posibilitățile de a studia în limbile minorităților rămân limitate. Mai mult ca atât, reprezentanții minorităților, în special ucrainenii, accentuează necesitatea studierii în limba ucraineană, inclusiv și în instituțiile de învățământ superior. În aceste scopuri este necesar de a se baza pe rezultatele deja obținute, precum și de a pregăti specialiști în limba ucraineană nu numai din domeniul pedagogiei dar și din alte domenii.

139. Referitor la alte limbi minoritare, Comitetul Consultativ exprimă regretul că, posibilitățile pentru studierea limbii găgăuze sînt limitate, iar limba romani nu se predă. Reprezentanții minorității ruse au raportat că calitatea instruirii în limba rusă și predarea literaturii ruse s-a înrăutățit. Referitor la minoritățile reduse ca număr, Comitetul Consultativ menționează pozitiv activitatea lor pentru studierea limbilor sale, în special în „școlile duminicale”, care sînt susținute de către autorități și patria istorică. Însă, minoritățile naționale care nu au patrie istorică, așa ca romii și tătarii, se plîng de insuficiența susținerii statului în păstrarea limbii lor.

140. Comitetul Consultativ menționează cu satisfacție că, Ministerul Educației a continuat elaborarea manualelor pentru studierea limbilor minoritare. Au fost editate manuale pentru limba ucraineană pentru clasele 1-9, în proces de editare sînt manualele noi pentru clasele 10 și 11. Însă, Comitetul Consultativ a fost informat că, în Moldova se editează manuale pentru studierea altor limbi minoritare, și anume a limbii bulgare și găgăuze. Comitetul Consultativ de asemenea a fost informat despre insuficiența pregătirii cadrelor didactice, în special în domeniul educației multilingve.

141. Comitetul Consultativ consideră regretabil faptul că, în anul 2007, în Ministerul Educației a fost desființată subdiviziunea, care s-a ocupat de domeniul educației minorităților naționale, la moment o singură persoană se ocupă de problemele numeroase și complicate din acest domeniu. *(Vezi, de asemenea comentariile la Art.5)*

Recomandări

142. Comitetul Consultativ cheamă Autoritățile Moldovenești să rezolve într-un mod prioritar problemele referitoare la educația minorităților și la alocarea mijloacelor suficiente pentru promovarea politicii în acest domeniu.

143. Comitetul Consultativ recomandă Autorităților Moldovenești să întreprindă măsuri pentru dezvoltarea sistemului de educație multilingvistic, după posibilitate să încadreze modelele „școlilor experimentale”, care asigură instruirea în limbile minoritare. Pentru acestea sînt necesare măsuri suplimentare pentru pregătirea cadrelor și elaborarea manualelor calitative pentru sistemul de educație multilingvistic. Comitetul Consultativ invită autoritățile să revadă posibilitatea de a introduce studierea altor limbi minoritare, nu numai a limbii ruse, în școlile cu predare în limba de stat.

144. Comitetul Consultativ reamintește autorităților despre necesitatea de a acorda atenție deosebită problemelor romilor și altor minorități puțin numeroase, așa ca tătarii, în domeniul studierii limbilor.

Predarea limbii de stat

Recomandările celor două cicluri precedente ale monitorizării

145. În cadrul ciclurilor anterioare ale monitorizării, Comitetul Consultativ și-a exprimat îngrijorarea în legăura cu existența problemelor în domeniul predării limbii de stat persoanelor aparținând minorităților naționale, printre care și cele legate de alocarea insuficientă a mijloacelor financiare de către stat.

Situația curentă

146. Comitetul Consultativ s-a expus pozitiv asupra faptului că, cu sprijinul organizațiilor nonguvernamentale și organizațiilor internaționale au fost realizate programe suplimentare pentru predarea limbii de stat.²⁹ Comitetul este satisfăcut de rezultatele cercetărilor sociologice, care iau fost aduse la cunoștință, conform cărora printre persoanele aparținând minorităților naționale, în special în rândul tinerilor, crește conștientizarea studierii limbii de stat.

147. Însă, Comitetul Consultativ înțelege că, în pofida eforturilor depuse se păstrează necesitatea stridentă în sporirea calității predării limbii de stat. Multe din persoanele aparținând minorităților naționale, mai ales adulții în localitățile compact locuite de minorități naționale, posedă rău limba de stat, ce face dificilă participarea lor în viața publică. (*Vezi, de asemenea comentariile la Art.15*) În special, este necesar de a continua instruirea funcționarilor publici. Organizațiile nonguvernamentale care au participat în procesul de predare a limbii de stat, menționează că, necesitățile existente nu sînt satisfăcute atît la nivelul educației școlare, cît și în sistemul de educație a populației mature. Printre altele, ei au indicat asupra insuficienței învățătorilor bilingvi calificați, materialelor didactice, metodologiei și standardelor, dar și lipsa inițiativei și posibilităților de a studia limba în localitățile compact locuite de minorități.

148. Comitetul Consultativ regretă că, Guvernul Moldovei, conform informației mai multor interlocutori, nu are o strategie complexă și planul de măsuri cu privire la integrarea lingvistică a persoanelor aparținând minorităților naționale, care nu posedă suficient limba de stat. O mare parte a activităților referitoare la instruirea lingvistică nu este efectuată de Autoritățile Moldovenești, ci de către organizațiile nonguvernamentale cu susținerea limitată a sponsorilor internaționali.

149. Posibilitățile limitate pentru studierea limbii de stat în cadrul învățămîntului superior sînt o barieră pentru studenții care aparțin minorităților naționale, care au absolvit școli cu predarea în limba rusă. Pe lîngă acestea, Comitetul Consultativ menționează că, conform noului Cod al învățămîntului studiile în instituțiile de stat, la așa facultăți ca: medicina, dreptul, securitatea de stat, de asemenea în instituțiile militare de învățămînt va fi efectuată doar în limba de stat. Din cauza barierei lingvistice studenții aparținând minorităților naționale pot ajunge într-o situație nefavorabilă în accesul la domeniile specializate ale învățămîntului și ca rezultat în accesul la activitatea în serviciul public, dar și în organele publice centrale și locale.

²⁹ Vezi, ca exemplu proiectul lingvistic privind studierea limbii de stat pentru funcționarii publici, realizat în anii 2006-2007 ce către Institutul Dezvoltării Inițiativelor Sociale (IDIS Viitorul) și Asociația Națională a Profesorilor Evrei din Moldova (ANTEM), în colaborare cu autoritățile publice locale cu susținerea Înaltului Comisar OSCE pentru problemele minorităților naționale, participanții căruia au fost 500 de persoane.

Recomandări

150. Comitetul Consultativ cheamă Autoritățile Moldovenești să întreprindă măsuri pentru a spori accesibilitatea și perfecționarea calității predării limbii de stat, inclusiv și în cadrul sistemului de educație existent. Comitetul recomandă autorităților, să se consulte cu reprezentanții minorităților naționale și să elaboreze un plan de măsuri complex pe termen lung pentru integrarea persoanelor aparținând minorităților naționale. Mai mult ca atât, este important ca paralel cu măsurile întru promovarea studierii limbii de stat, să fie întreprinse măsuri întru protecția și dezvoltarea limbilor și culturii minorităților naționale, ce este prevăzut în principiile stipulate în Convenția-cadru.

151. Trebuie întreprinse măsuri suplimentare speciale pentru simplificarea accesului persoanelor aparținând minorităților naționale la învățământul superior, prin urmare și pentru angajarea în anumite domenii al serviciului public.

Articolul 15 al Convenției-cadru

Participare în viața social-economică

Recomandările celor două cicluri precedente ale monitorizării

152. În cadrul ciclurilor anterioare ale monitorizării, Comitetul Consultativ a chemat Autoritățile Moldovei să ia măsuri pentru rezolvarea problemelor izolării sociale și marginalizării romilor în viața social-economică și activitățile publice. Pe lângă acestea, Comitetul a regretat că, implementarea programului pentru îmbunătățirea situației romilor, adoptată de Guvern în anul 2001, nu a adus rezultate considerabile.

Situația curentă

153. Comitetul Consultativ menționează că, situația social-economică a persoanelor aparținând minorităților naționale, într-o mare măsură nu diferă de situația altor locuitori din Moldova. Totuși, mulți din ei trăiesc în afara capitalei, uneori în localități economic îndepărtate sau zonele de la hotar, ce limitează participarea lor în viața social-economică.

154. Comitetul Consultativ a apreciat pozitiv adoptarea în decembrie 2006 a Planului de Acțiuni pentru susținerea țăganilor/romilor pe anii 2007- 2010, care include următoarele domenii: educația, cultura, ocrotirea sănătății, protecția socială, angajarea în câmpul muncii și ordinea publică. Cu toate acestea, informația adusă la cunoștința Comitetului, demonstrează un șir de probleme în procesul implementării Planului de acțiuni și în adoptarea planurilor de resort, așa ca: insuficiența de coordonare a implementării planurilor, lipsa unui mecanism efectiv de monitorizare și evaluare a rezultatelor obținute. Majoritatea interlocutorilor Comitetului Consultativ au accentuat că, principala problemă este lipsa finanțării speciale din buget la nivel locale și central pentru implementarea Planului dat. Reprezentanții romilor, de asemenea au informat Comitetul Consultativ că, romii sînt implicați insuficient în realizarea și monitorizarea Planului de acțiuni. Și, în pofida măsurilor realizate și a unor rezultate obținute, influența implementării Planului rămîne limitată. Pe lângă acestea este necesar de a efectua planificarea pentru anul 2010.

155. Comitetul Consultativ înțelege că, condițiile de viață a romilor diferă în dependență de raionul unde ei locuiesc. Unele familii trăiesc în condiții foarte bune, preponderent în orașele Soroca și Otaci, alții continuă să trăiască într-o totală sărăcie și sînt supuși izolării de societate,

mai ales în localitățile rurale.³⁰ Comitetul Consultativ ia în considerație măsurile ce se adoptă referitor la angajarea în câmpul muncii și protecția socială a romilor în cadrul Planului de acțiuni pentru susținerea țiganilor/romilor pe anii 2007- 2010, cu toate acestea, Comitetul Consultativ este îngrijorat că, participarea romilor în viața social-economică rămâne limitată.³¹ Cum se menționează în continuare (*vezi paragraful 170*), numai pentru romi este limitat accesul la angajarea în organele de stat. Conform informației din mai multe surse propuse în atenția Comitetului, țiganii aparțin celor mai vulnerabile grupuri de populație ale Moldovei și mai cu seamă pot resimți asupra sa urmările crizei economice actuale.³²

156. Majoritatea reprezentanților minorității rome locuiesc în condiții, ce nu corespund normelor și nu au acces la sistemul de ocrotire a sănătății. Însă, Comitetul Consultativ înțelege că, condițiile vieții reprezentanților etniei majoritare în localitățile rurale pot fi grele, dar totodată Comitetul este deosebit de îngrijorat că, multe sate rome se referă la categoria „satelor fără viitor”. Lipsa investițiilor în infrastructură agravează izolarea lor și nivelul de sărăcie.

Recomandări

157. Autorităților se recomandă să asigure alocarea suficientă a mijloacelor financiare pentru dezvoltarea economică a regiunilor compact populate de minoritățile naționale. Ultimele trebuie să fie implicate activ în programele pentru îmbunătățirea situației economice a regiunilor unde ele locuiesc.

158. Comitetul Consultativ cheamă Autoritățile Moldovenești să întreprindă măsuri mai active cu scopul de a spori eficiența Planului de acțiuni pentru susținerea țiganilor/romilor și îmbunătățirii situației țiganilor. Reprezentanții romilor trebuie să participe nemijlocit la implementarea și monitorizarea acestui Plan.³³

159. Printre altele, este necesar de a întreprinde măsuri pentru încadrarea satelor rome sărace și izolate în domeniul politicii de stat investiționale și dezvoltării infrastructurii.

Participarea în organele electivă

Recomandările celor două cicluri precedente ale monitorizării

160. În cadrul ciclurilor anterioare ale monitorizării, Comitetul Consultativ a notat că, persoanele aparținând minorităților naționale au fost reprezentate destul de bine în organele electivă centrale și locale. Însă, Comitetul cheamă autoritățile să revadă dispozițiile Legii cu privire la partidele politice, care împiedică participarea minorităților naționale în aceste organe.

Situația curentă

161. Comitetul Consultativ menționează că, persoanele aparținând minorităților naționale, sînt reprezentate în Parlament, cît și după alegerile din 5 aprilie 2009 în rezultatul includerii lor în listele unor partide. Minoritățile naționale, de asemenea sînt reprezentate și în organele electivă la nivel local, îndeosebi în localitățile compact populate de ei. Însă, Comitetul Consultativ

³⁰ Vezi PNUD Raport cu privire la situația țiganilor din Moldova (2007). Conform acestui Raport fiecare al doilea rom trăiește sărac, iar 6 din 10 romi trăiesc într-o sărăcie totală.

³¹ Nivelul șomajului printre țigani este cu 50% mai mare ca al populației majoritare.

³² 61% de romi locuiesc cu mai puțin de 2 dolari SUA pe zi (limita săsării mondiale), iar transferurile bănești ce l acei muncesc peste hotare rămîn sursele principale de venit a familiilor acestora.

³³ Vezi Comitetul Consultativ pentru Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale: Comentariu tematic nr. II referitor la participarea eficientă a minorităților naționale în viața culturală, socială și economică, dar și în viața publică (2008).

consideră că, reprezentarea actuală a minorităților în organele electivă nu asigură participarea lor eficientă în viața politică a țării și în procesul decizional. (*Vezi, de asemenea comentariile la Art.7*)

162. Comitetul Consultativ remarcă micșorarea pragului electoral de la 6% pînă la 5%, ceea ce parțial corespunde recomandărilor expuse în nenumărate rînduri la nivel de stat și internațional. Comitetul reamintește că, efectuarea unor astfel de schimbări este necesară cu mult timp înainte alegerilor.³⁴

163. Comitetul Consultativ este îngrijorat că, romii sînt rar reprezentați în organele electivă la nivel central și local. Aceasta se referă și la reprezentanții minorităților puțin numeroase, așa ca italienii, tătarii și alții.

164. Comitetul Consultativ accentuează Articolul 13, paragraful 2 al Codului Electoral al Moldovei din 10 aprilie 2008, care interzice cetățenilor Moldovei care au cetățenie dublă, să devină membri ai Parlamentului.³⁵

Recomandări

165. Comitetul Consultativ cheamă Autoritățile Moldovenești să întreprindă măsuri pentru sporirea reprezentanței minorităților naționale în oganele electivă, în deosebi pentru eliminarea barierelor excesive, printre care și cele prevăzute de Lege, în scopul asigurării efective a participării minorităților naționale în viața publică.

166. Trebuie să fie întreprinse măsuri pentru sporirea reprezentanței romilor la toate nivelurile. Atenție deosebită trebuie acordată minorităților puțin numeroase.

167. Comitetul Consultativ cheamă autoritățile să revadă Articolul 13, paragraful 2 al Codului Electoral din Moldova privind constatările Comisiei din Veneția și OSCE/Biroul Instituțiilor Democrarice și Drepturilor Omului.³⁶

Participarea în organele executive și judiciare și serviciile publice

Recomandările celor două cicluri precedente ale monitorizării

168. În cadrul ciclurilor anterioare ale monitorizării, Comitetul Consultativ a menționat că, reprezentarea minorităților naționale în administrația publică este neînsemnată, mai ales la nivelul superior.

Situația curentă

169. Comitetul Consultativ este îngrijorat că, nivelul participării persoanelor aparținînd minorităților naționale, în toate sferele administrației publice și în serviciile publice, rămîne a fi redusă. Însă, conform Legii cu privire la drepturile persoanelor aparținînd minorităților naționale, reprezentanța minorităților naționale în organele executive, judiciare la toate nivelurile, de

³⁴ Vezi Asamblia Parlamentară al Consiliului Europei „Nota informativă privind funcționarea instituțiilor democratice în Moldova: comentarii la Rezoluția 1666(2009) cu privire la funcționarea instituțiilor democratice în Moldova”. Vezi, de asemenea OSCE/Biroul Instuțiilor Democratice și Drepturilor Omului: „Căluză privind implicarea minorităților naționale în procesul electoral” 2001.

³⁵ Vezi Curtea Europeană pentru Drepturile Omului, cazul Tănase și Chirtoacă contra Moldovei, cererea nr 7/08. Sentința Curții din 18 noiembrie 2008. sentința nu este definitivă (Art. 44, paragraful 2 al Convenției).

³⁶ Vezi Concluzia comună a Comisiei din veneția și OSCE/Biroul Instuțiilor Democratice și Drepturilor Omului referitoare la Codul Electoral al Moldovei, din 10 aprilie 2008.

asemenea în armată și organele de drept trebuie să fie „aproximativ proporțională”.³⁷ cunoașterea insuficientă a limbii de stat deseori devine o barieră pentru persoanele aparținând minorităților naționale la serviciul public (vezi, de asemenea comentariile Art.14) sau pentru păstrarea locului de muncă în serviciul public. Însă, aceasta parțial explică un astfel de nivel scăzut al ocupării persoanelor aparținând minorităților naționale în acest domeniu.

170. Realmente, reprezentanții minorităților naționale nu sînt implicați în organele executive de nivel superior, inclusiv în Guvern, ei sînt reprezentați rău în organele de drept, sistemul judiciar și serviciile publice. Această problemă o abordează reprezentanții tuturor minorităților naționale, ca grupuri numeroase, spre exemplu, ucrainenii și găgăuzii, așa și romii, nivelul reprezentanței cărora în serviciile publice este limitată și nu este supusă monitorizării. Comitetul Consultativ este de părerea că, sporirea participării romilor în domeniul protecției sănătății, angajării în cîmpul muncii și protecției sociale va contribui la combaterea discriminării țiganilor și va simplifica accesul reprezentanților populației rome la aceste domenii.

Recomandări

171. Comitetul Consultativ cheamă autoritățile să întreprindă măsuri pentru extinderea participării persoanelor aparținând minorităților naționale în administrația publică, angajarea lor în serviciu public, precum și monitorizarea acestei situații. Sînt necesare măsuri adăugătoare privind extinderea și păstrarea angajării în cîmpul muncii a persoanelor aparținând minorităților naționale, dar și organizarea programelor instructive și a cursurilor de recalificare.

172. Este necesar de a întreprinde măsuri speciale pentru instruirea limbii de stat, și anume a funcționarilor publici.

Consultațiile cu minoritățile naționale

Recomandările celor două cicluri precedente ale monitorizării

173. În cadrul ciclurilor anterioare ale monitorizării, Comitetul Consultativ a apreciat pozitiv existența mecanismului de consultații, care permite minorităților naționale să participe în procesul de luare a deciziilor. Totuși, Comitetul a recomandat autorităților să dezvolte dialogul direct cu organizațiile care reprezintă minoritățile naționale.

Situația curentă

174. Comitetul Consultativ menționează că 93 de organizații ale minorităților naționale fac parte din componența Consiliului Coordonator al organizațiilor etnoculturale, care funcționează pe lângă Biroul Relații Interetnice. Comitetul Consultativ este satisfăcut că, în Consiliu sînt pe larg reprezentate organizațiile, printre care și acele organizații care reprezintă imigranții. (Vezi, de asemenea comentariile la Art. 3)

175. Comitetul Consultativ își exprimă regretul în legătură cu faptul că, după comunicările diferitor reprezentanți ai minorităților naționale, Consiliul Coordonator nu mai este apreciat ca un intermediar important în procesul luării deciziilor de stat. Dialogul cu Guvernul se efectuează doar prin intermediul Biroului Relații Interetnice, ca urmare Consiliul Coordonator se ocupă doar de problemele culturale, deși mulți dintre membrii Consiliului Coordonator și-au exprimat dorința să colaboreze mai strîns cu Guvernul. Comitetul Consultativ este îngrijorat că, aceasta lipsește persoanele aparținând minorităților naționale de posibilitatea de a participa în procesul

³⁷ Vezi Art. 24 al Legii cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor din 2001.

decizional. Mai mult ca atât, organizațiile neacreditate pe lângă Biroul Relații Interetnice, sînt limitate în contacte cu autoritățile.

Recomandări

176. Comitetul Consultativ recomandă Autorităților Moldovenești să întreprindă măsuri pentru activitatea eficientă a Consiliului Coordonator al organizațiilor etnoculturale în calitate de organ consultativ și pentru participarea efectivă a persoanelor aparținînd minorităților naționale în procesul decizional. Comitetul de asemenea invită ministerele și alte instituții publice să susțină legături directe cu reprezentanții minorităților naționale, inclusiv și cu acei ce nu fac parte din componența Consiliului Coordonator al organizațiilor etnoculturale.

Participarea găgăuzilor la viața publică

Situația curentă

177. Reprezentanții comunității găgăuze au informat Comitetul Consultativ despre insuficiența posibilităților pentru angajare în cîmpul muncii și lipsa investițiilor pentru Găgăuzia. Deși, autorităților găgăuze li s-au acordat atribuții conform Legii privind statutul juridic special al Găgăuziei,³⁸ aceștia afirmă că nu dispun de surse necesare și nu sînt capabili să dezvolte infrastructura și activitatea economică pe viitor. Ca rezultat s-a intensificat emigrarea populației găgăuze, mai ales a specialiștilor cu studii superioare, precum medici și pedagogi. S-a redus populația multor sate găgăuze.

178. Comitetul Consultativ este îngrijorat că, găgăuzii nu sînt reprezentați în Parlamentul Republicii Moldova, deși minoritatea găgăuză are reprezentanță în organele electivale ale Găgăuziei avînd în vedere statutul ei juridic special. În informația prezentată în atenția Comitetului Consultativ este indicat că, funcționarea autonomiei este împiedicată de un șir de dezacorduri în repartizarea împuternicirilor între Guvernul central și autoritățile Găgăuziei care, uneori duc la relații de conflict.

Recomandări

179. Autoritățile trebuie să asigure alocarea volumului suficient de surse financiare pentru dezvoltarea economică a Găgăuziei.

180. Este necesar de întreprins măsuri pentru îmbunătățirea reprezentanței minorității găgăuze la nivel central. Comitetul Consultativ cheamă autoritățile să stabilească un dialog în scopul definirii mai exacte a atribuțiilor Unității Teritoriale Autonome Găgăuzia și asigurarea eficientă a funcționării autonomiei.

Articolul 18 al Convenției-cadru

Colaborarea bilaterală

Recomandările celor două cicluri precedente ale monitorizării

181. Comitetului Consultativ, în cadrul celor două cicluri de monitorizare precedente a chemat autoritățile moldovenești să asigure realizarea eficientă a diverselor acorduri și convenții bilaterale în domeniul protecției drepturilor minorităților naționale, semnate de Moldova.

³⁸ Conform Legii privind statutul juridic special al Găgăuziei (Găgăuz-Yeri) din 1994 împuternicirile privind bugetul local sînt delegate autorităților autonomiei.

Situația curentă

182. Comitetul Consultativ menționează cu satisfacere schimbul larg și colaborarea transfrontalieră intensă cu Ucraina, ce corespunde intereselor reprezentanților minorității ucrainene. Mai mult ca atât, Comitetul salută semnarea programelor de colaborare interregională în domeniul protecției drepturilor minorităților naționale între reg. Odesa, Ucraina și sudul Moldovei; între reg. Cernăuți și nordul Moldovei. Comitetul așteaptă ca Acordul între Ucraina și Republica Moldova privind colaborarea în domeniul drepturilor minorităților naționale, elaborat în 2008 va fi ratificat de Parlamentul Moldovei.

183. Comitetul Consultativ salută semnarea acordurilor în sfera învățământului între Moldova, Ucraina și Bulgaria respectiv. Aceste programe prevăd schimbul de studenți din rîndul persoanelor aparținînd minorităților naționale, între țările corespunzătoare. Realizarea unor asemenea schimburi corespunde păstrării și promovării limbilor și patrimoniului cultural. Comitetul Consultativ susține importanța semnării programelor naționale interdepartamentale de colaborare între Biroul Relații Interetnie și organele omoloage din Bulgaria (Agenția „Bulgarii peste hotare”), Letonia, Lituania, Estonia.

Recomandări

184. Comitetul Consultativ cheamă autoritățile moldovenești să continue politica întru dezvoltarea colaborării în domeniul protecției minorităților naționale cu țările vecine. În special, Comitetul așteaptă intrarea în vigoare a noului Acord cu Ucraina.

III. CONCLUZII FINALE

185. Comitetul Consultativ consideră că, aceste concluzii finale pot deveni o bază pentru concluziile și recomandările referitor la Moldova, care vor fi adoptate de Comitetul de Miniștri.

Schimbările pozitive după două cicluri de monitorizare

186. Moldova a manifestat o abordare eficientă pentru realizarea monitorizării și a întreprins un șir de măsuri pentru răspîndirea rezultatelor ciclurilor precedente de monitorizare, în special traducerea lor în diferite limbi minoritare. Autoritățile, de asemenea au aplicat în practică abordarea complexă în comunicarea cu reprezentanții minorităților naționale.

187. În domeniul protecției de discriminare au fost întreprinse măsuri pozitive în scopul perfecționării legislației pentru combaterea discriminării. Comitetul Consultativ așteaptă adoptarea complexă prioritară a legii antidiscriminatorii. O activitate impunătoare a fost realizată de Avocații Parlamentari în domeniul prevenirii și monitorizării manifestărilor de discriminare.

188. Autoritățile au continuat să susțină activitatea întru păstrarea și dezvoltarea patrimoniului cultural al minorităților naționale. Televiziunea publică și radioul au continuat difuzarea emisiunilor în limbile minoritare, însă volumul, calitatea și timpul difuzării televizate rămîn a fi nesatisfăcătoare.

189. Pentru credincioșii musulmanii a fost oferit un teritoriu special pentru înmormîntări la cimitirul chișinăuian.

190. S-au extins posibilitățile pentru studierea limbilor minoritare. S-a acordat atenție aparte editării manualelor pentru studierea limbilor minoritare. Au fost luate măsuri pentru extinderea

aplicării modelului de „școli experimentale”, unde studiile au loc în limbile minoritare. În programul școlar au fost incluse obiecte noi în scopul promovării toleranței și stimei reciproce în societate. În unele orașe au fost întreprinse măsuri pentru lărgirea integrării în școli a copiilor romi și atragerea lor în educație în general.

191. Autoritățile au semnat un șir de acorduri în scopul dezvoltării colaborării transfrontaliere în domeniul protecției minorităților naționale, inclusiv și la nivel regional.

Probleme nesoluționate după două cicluri de monitorizare

192. Rezultatele recensământului populației din 2004, referitor la originea etnică și apartenența lingvistică nu sînt complet veridice. Mai mult ca atît, informația privind situația social-economică și nivelul de educație al persoanelor aparținînd minorităților naționale rămîne a fi limitat. Lipsește o colectare sistematică a cazurilor de discriminare.

193. Chiar dacă, pentru societatea moldovenească sînt caracteristice relațiile pașnice între reprezentanții diferitor grupe, totuși alarmante rămîn a fi neînțelegerile lingvistice, care uneori sînt utilizate în scopul dezbinării societății. Persoanele ce aparțin unor grupe, precum imigranții neeuropeni și romii deseori se confruntă cu intoleranța, care este dezlănțuită de mass-media, cu ofense și acțiuni discriminatorii. De asemenea, parvin multe comunicări privind comportamentul indecent și agresiv al poliției față de aceste grupe.

194. În ultimii ani s-a micșorat susținerea oferită Biroului Relații Interetnice și altor instituții legate de problemele minorităților naționale. Referitor la sistemul de acordare a susținerii pentru păstrarea și dezvoltarea patrimoniului cultural al minorităților naționale, reprezentanții acestora și-au exprimat regretul în legătură cu insuficiența transparenței și participării în această sistemă a organizațiilor și reprezentanților minorităților naționale. Minoritățile puțin numeroase se plîng de insuficiența susținerii pentru păstrarea culturii și limbilor lor.

195. Adoptarea Legii noi privind cultele religioase în 2008 nu a contribuit la soluționarea problemelor pentru organizațiile musulmane privind recunoașterea islamismului ca religie în Moldova. Aceasta împiedică realizarea eficientă a drepturilor lor la exprimarea apartenenței sale religioase și crearea instituțiilor, organizațiilor și asociațiilor religioase.

196. Predarea limbi de stat pentru persoanele aparținînd minorităților naționale rămîne a fi nesatisfăcătoare, chiar dacă au fost realizate diverse programe. Acest lucru poate limita posibilitățile pentru participarea lor eficientă în activitățile publice și viața social-economică. În afară de aceasta, dezvoltarea de mai departe a sistemului de studiere și instruire în limbile minoritare devine dificilă din cauza insuficienței de surse, și anume a manualelor și lipsei de cadre pregătite adecvat.

197. Chiar dacă au fost adoptate planuri speciale de acțiuni pentru îmbunătățirea situației populației romi și realizate unele activități la nivel local, mulți romi continuă să trăiască în sate izolate, în condiții extrem de vulnerabile și sînt integrați foarte slab în procesul educativ. Participarea lor în activitățile publice rămîne a fi limitată. Ei deseori se confruntă cu discriminarea și comportamentul ostil în societate. Implementarea Planului de acțiuni pentru susținerea romilor pentru anii 2007-2010 nu a adus la o îmbunătățire a situației, în special în legătură cu alocarea insuficientă a volumului de surse.

198. Participarea persoanelor aparținînd minorităților naționale în administrația publică este mult mai limitată, decît în organele electivă. Participarea romilor și persoanelor aparținînd minorităților naționale puțin numeroase în administrația publică rămîne foarte joasă.

199. Reprezentanții minorităților își exprimă regretul asupra faptului că, organele ce adoptă hotărâri nu folosesc în măsură deplină posibilitățile Consiliului Coordonator al organizațiilor etnoculturale în calitate de organ consultativ privind problemele minorităților naționale.

200. Funcționarea autonomiei găgăuze se complică de dezacordurile în repartizarea atribuțiilor între Guvernul central și organele de conducere a Găgăuziei.

Recomandări

201. Adăugător la măsurile ce reies din recomandările Capitolelor I și II, Comitetul Consultativ cheamă autoritățile să întreprindă următoarele măsuri pentru îmbunătățirea implementării Convenției-cadru:

Probleme ce necesită soluționări imediate³⁹

- adoptarea în mod prioritar a legislației complexe antidiscriminatorii; realizarea monitorizării regulate a manifestărilor de discriminare, ostilitate rasială și acțiuni antisemite;
- întreprinderea măsurilor mai eficiente pentru combaterea tuturor formelor de manifestare a intoleranței, inclusiv în mass-media și viața politică, promovarea stimei reciproce și înțelegerii; asigurarea cercetărilor efective și aplicarea sancțiunilor referitor la toate cazurile de comportament indecent al poliției;
- luarea deciziilor mai eficiente întru asigurarea rezultatelor implementării Planului de acțiuni pentru susținerea romilor, și anume obținerea unei ameliorări importante și de durată a situației romilor în toate sferile, inclusiv prin intermediul alocării surselor necesare pentru realizarea lor; întreprinderea măsurilor pentru extinderea reprezentanței romilor la toate nivelurile.

Recomandări ulterioare⁴⁰

- Asigurarea organizării următorului recensământ al populației în corespundere deplină cu recomandările internaționale, mai ales în sfera colectării datelor privind originea etnică și apartenența lingvistică.
- Oferirea susținerii corespunzătoare Biroului Relații Interetnice în realizarea activității sale în calitate de executor principal al politicii de stat în domeniul minorităților naționale și relațiilor interetnice.
- Asigurarea transparenței și participării organizațiilor minorităților naționale în oferirea susținerii în activitatea lor, acordarea atenției cuvenite necesităților tuturor minorităților naționale, inclusiv grupelor puțin numeroase în sfera păstrării și dezvoltării culturii și limbii lor.
- Asigurarea dreptului la libertatea confesională credincioșilor musulmani și persoanelor aparținând altor religii și crearea instituțiilor, organizațiilor și comunităților religioase.
- Depunerea eforturilor pentru dezvoltarea sistemului de educație polilingvistic, inclusiv instruirea în limbile minoritare. Întreprinderea oricăror măsuri pentru îmbunătățirea reală a accesibilității și calității studierii limbii de stat.
- Întreprinderea măsurilor eficiente ulterioare pentru ridicarea nivelului participării în administrația publică și funcțiile publice pentru persoanele aparținând minorităților naționale, inclusiv grupele puțin numeroase.

³⁹ Recomandările sînt expuse în conformitate cu ordinea articolelor Convenției-cadru.

⁴⁰ Recomandările sînt expuse în conformitate cu ordinea articolelor Convenției-cadru.

- Asigurarea funcționării eficiente a Consiliului Coordonator al organizațiilor etnoculturale în calitate de mecanism consultativ și posibilitatea participării reprezentanților minorităților naționale în procesul de luare a deciziilor.
- Continuarea dialogului în scopul definirii mai exacte a atribuțiilor autorităților găgăuze pentru asigurarea unei funcționări mai eficiente a Unității Teritoriale Autonome Găgăuzia.